

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Καθηγητής: Κυρμίζογλου Παντελής, PhD

**Σπουδαστές:
Μιχαλάκης Σάββας
Τούλα Μυρώπη**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	6
1.1. Κοινωνική Ασφάλιση – Ασφαλιστικά Ταμεία	6
1.2. 1992-2005: Οι Ασφαλιστικές Μεταρρυθμίσεις	7
1.3. Η παρούσα κατάσταση του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα	10
1.4. Υφιστάμενη Κατάσταση	11
1.4.1. <i>Μορφή Συστήματος</i>	13
1.5. Βασικά προβλήματα της κοινωνικής ασφάλισης	15
1.6. Ασφαλιστική Κρίση	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
ΑΣΦΑΛΙΣΗ	23
2.1. Εισαγωγή	23
2.2. Κατηγορίες Ασφάλισης	24
2.2.1. <i>Κοινωνική Ασφάλιση</i>	24
2.2.2. <i>Ιδιωτική ασφάλιση</i>	26
2.3. Ο θεσμός της Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα	26
2.4. Βασικές Έννοιες της Ασφάλισης	28
2.5. Βασικές Νομικές Αρχές της Ασφάλισης	29
2.6. Αντασφάλιση	32
2.7. Διαφορές μεταξύ Κοινωνικής και Ιδιωτικής ασφάλισης	35
2.8. Κατηγορίες Ασφάλισης	36
2.9. Ζήτηση Ασφαλιστικών Υπηρεσιών στην Ελλάδα	37
2.9.1. <i>Παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση ασφαλιστικών προϊόντων</i>	37

2.9.2. Κανάλια Διάθεσης ασφαλιστικών Προϊόντων	39
2.10. Κίνδυνος και διακρίσεις του	42
2.11. Υποχρεώσεις και Καθήκοντα του Ασφαλισμένου	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	46
3.1. Τα Προβλήματα της Ελληνικής Ασφαλιστικής Αγοράς	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	
ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	59
4.1. Γενικά	59
4.2. Γενικές Αρχές	60
4.3. Άξονες της Μεταρρύθμισης	60
4.3.1. Διοικητική αναδιάρθρωση	60
4.3.1.1. <u>Απόρροιας της Διοικητικής Αναδιάρθρωσης</u>	62
4.4. Ο Ρόλος της Ιδιωτικής Ασφάλισης	65
4.4.1. Οι προοπτικές της ιδιωτικής ασφάλισης	68
4.5. Ασφαλιστικά Μοντέλα Ευρωπαϊκής Ένωσης	69
4.6. Προτάσεις για τη Διάσωση του Ασφαλιστικού Συστήματος	72
4.6.1. Προτάσεις κυβέρνησης	72
4.6.2. Προτάσεις της αντιπολίτευσης	73
4.6.3. Προτεινόμενες παρεμβάσεις από την τράπεζα Ελλάδος	74
4.6.4. Αύξηση των πόρων και των εσόδων	75
4.6.5. Αντιμετώπιση των ελλειμμάτων	77
4.7. Γενικές Προτάσεις	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	82

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο άνθρωπος, από τη γέννηση του μέχρι και σήμερα, έχει διάφορες ανάγκες. Όλοι καταλαβαίνουμε τη σημασία της τροφής, της στέγης και της ενδυμασίας. Αν λέγαμε όμως ότι και η ασφάλιση αποτελεί μια ανθρώπινη ανάγκη, που χωρίς αυτήν θα ήταν αδύνατο να ζήσουμε ή να δημιουργήσουμε, θα συμφωνούσαμε όλοι σ' αυτό.

Ο άνθρωπος ανέκαθεν είχε ένα φόβο για τους φυσικούς κινδύνους που απειλούσαν τη ζωή του και τα περιουσιακά του στοιχεία. Όση γενναιότητα και θάρρος αν διαθέτει, δεν παύει να αισθάνεται φόβο μπρος στη φύση. Προκειμένου να αμυνθεί από τους φυσικούς κινδύνους, εφηύρε και εφήρμοσε διάφορες μεθόδους για την αντιμετώπιση τους. Ουδέποτε όμως μπόρεσε, ή πίστεψε ότι είναι σε θέση να εξαλείψει αυτούς τους κινδύνους. Η συνείδηση αυτής της πραγματικότητας δεν τον εγκατέλειψε ποτέ κι η ανάγκη προστασίας από το φόβο, από το αβέβαιο, τον οδήγησε στο θεσμό της ασφάλισης.

Σήμερα αυτό που απασχολεί τους ασφαλιστές περισσότερο είναι η δυνατότητα που έχουν οι τράπεζες να ασκούν πίεση στους πελάτες τους για ασφάλιση στη θυγατρική εταιρεία της τράπεζας, τα διάφορα προβλήματα του Κλάδου Αυτοκινήτων, το αφορολόγητο ύψος των ασφαλιστρών ζωής, κ.α.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η ασφάλιση προσφέρει πολλά στην οικονομία μιας χώρας. Υπάρχουν βέβαια και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση ή την εξέλιξη της οικονομικής ζωής, είτε αυτή αφορά την παγκόσμια, είτε την εθνική, είτε ακόμη την οικονομική κατάσταση ενός ατόμου. Πιστεύουμε όμως ότι αν καλείτο ο μέσος Έλληνας καταναλωτής να απαριθμήσει τους εν λόγω παράγοντες, δεν θα περιελάμβανε την ασφάλιση. Κι αν γινόταν το αντίθετο μάλλον θα την κατέτασσαν στο τέλος από πλευράς σπουδαιότητας. Η εξήγηση γι' αυτό είναι ότι υπάρχει πολύς κόσμος, που αγνοεί την ασφάλιση. Αρκετοί που την υποτιμούν και λίγοι δυστυχώς αυτοί που την αναγνωρίζουν ως σημαντικό παράγοντα για την ανάπτυξη και την πρόοδο μιας χώρας. Δεν μπορούμε φυσικά να περιμένουμε, αυτοί οι λίγοι θα αναλάβουν τη σταυροφορία για τη διάδοση του θεσμού. Η κατάσταση

λοιπόν καθιστά ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη να αναλύσουμε και να αναπτύξουμε το έργο της ασφάλισης και τη σημασία της για την οικονομία.

Όταν το άτομο έχει πειστεί και εκτιμήσει τη σπουδαιότητα της ασφάλισης και κάνει χρήση των υπηρεσιών της, ωφελεί τον εαυτό του, την κοινωνία, την οικονομία. Βλέπουμε λοιπόν, ότι η ασφάλιση, εκτός των άλλων, προστατεύει και διατηρεί το εισόδημα και την περιουσία, αποτελεί πηγή δημιουργίας και εξέλιξης, μας απαλλάσσει από φόβους και επιφυλάξεις, δημιουργεί κλίμα εμπιστοσύνης για το μέλλον, προάγει την αποταμίευση και μέσω αυτής η οικονομία αντλεί πόρους για την πραγματοποίηση των αναπτυξιακών της στόχων. Έχουμε έτσι μια κοινωνία απαλλαγμένη από το άγχος και τις συνέπειες των δυσάρεστων γεγονότων και των κοινωνικών αναταραχών, που οδηγεί τα μέλη της σε ευημερία και πρόοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1. Κοινωνική Ασφάλιση – Ασφαλιστικά Ταμεία

Αρχικά στην Ελλάδα το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης έμοιαζε με το γερμανικό σύστημα (σύστημα Bismark). Η επικουρική ασφάλιση εμφανίζεται το 1861 με την ίδρυση των μετοχικών ταμείων στρατού και Ναυτικού και του Μετοχικού Ταμείου Πολιτικών Υπαλλήλων. Το 1925 δημιουργούνται και επιμελητήρια. Η επικουρική σύνταξη καλύπτει τα κενά της κύριας ασφάλισης και προσφέρει παροχές σε ελεύθερους επαγγελματίες και μισθωτούς. Κύριο χαρακτηριστικό είναι ότι αφορά σε ειδικούς κλάδους ασφάλισης και παρέχει συγκεκριμένες συντάξεις αναπηρίας και θανάτου. Το πρώτο ασφαλιστικό ταμείο που δημιουργείται είναι του ΝΑΤ. Τα περισσότερα ταμεία που δημιουργούνται τα επόμενα χρόνια αφορούν στην κάλυψη των ατόμων από εργατικά ατυχήματα, ασθένεια και γηρατειά. Την περίοδο 1914-1933 οι κύριες χρηματοδοτικές πηγές των ταμείων ήταν οι εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών.

Η πρώτη σοβαρή προσπάθεια για τη διαμόρφωση κάποιας ασφαλιστικής πολιτικής υγείας έγινε στις αρχές του '30. Μετά από μεγάλες κοινωνικές πιέσεις και έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις η δικτατορία του Μεταξά αναγκάζεται να ψηφίσει το νόμο 6298/1934, βάσει του οποίου δημιουργείται το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) για την ασφάλιση των μισθωτών ιδιωτικών υπαλλήλων και εργατών. Το ΙΚΑ άρχισε να λειτουργεί τρία χρόνια αργότερα (1937) εξ' αιτίας οικονομικών προβλημάτων και κάλυπτε τους κινδύνους της ασθένειας, του γήρατος και της ανεργίας των εργαζομένων στα αστικά κέντρα και ειδικότερα σε βιομηχανίες με πάνω από 70 εργαζόμενους. Την περίοδο αυτή μόνο το 1/3 του πληθυσμού είχε ασφαλιστική κάλυψη.

Στις δεκαετίες του '60 και '70, η ελληνική οικονομία με κινητήριο μοχλό τον κατασκευαστικό τομέα, σημειώνει μια ραγδαία ανάπτυξη, μέσα από την οποία γεννήθηκαν μια σειρά επιχειρήσεων και τραπεζών που δημιούργησαν τους δικούς

τους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Η χρηματοδότησή τους βασιζόταν κυρίως στις εισφορές των εργοδοτών και παρείχαν πλήρη και υψηλής ποιότητας ασφαλιστική κάλυψη.

Το 1961 ψηφίζεται ο νόμος 4169/61, σύμφωνα με τον οποίο δημιουργήθηκε ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ) για να καλύψει τον αγροτικό πληθυσμό. Κύριος σκοπός του ήταν η χορήγηση παροχών συντάξεων γήρατος-χρηρείας και η παροχή ιατρικής περίθαλψης στον αγροτικό πληθυσμό της χώρας.

Η εξέλιξή του από το 1961 έως το 1997, χαρακτηρίζεται από την ενδυνάμωση της ασφαλιστικής του προστασίας κυρίως με προσθήκη παροχών όπως σύνταξη αναπηρίας, φαρμακευτική περίθαλψη, κ.α. Το 1998 ο ΟΓΑ μετετράπη σε ταμείο Κύριας Ασφάλισης Αγροτών (Ν. 2458/97) και παρέχει ευρύ και πλήρες φάσμα ασφαλιστικής προστασίας. Ο νόμος αυτός, μαζί με εκείνο για την ίδρυση του ΙΚΑ, αποτελούν τους δύο σημαντικότερους σταθμούς στην ιστορία της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Με Νόμους το 1999 έγιναν αλλαγές στη δομή των ασφαλιστικών οργανισμών, καθώς πολλοί καταργήθηκαν και άλλοι συγχωνεύτηκαν.

Η κρίση του 1973 δημιούργησε και στην Ελλάδα οικονομικά προβλήματα ίδια με αυτά των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί η ανάγκη άσκησης ολοκληρωμένης κοινωνικής πολιτικής. Το 1980 υπάρχουν περίπου 10530 φορείς, με μεγαλύτερους το ΙΚΑ, το ΤΕΒΕ, το ΟΓΑ, το ΤΑΕ, το ταμείο του ΟΤΕ και των τραπεζών κ.α.¹

1.2. 1992-2005: Οι Ασφαλιστικές Μεταρρυθμίσεις

Κατά τη διάρκεια του 1990 σημειώθηκε έντονη κρίση ρευστότητας του ασφαλιστικού συστήματος ως επιστέγασμα ευρύτερων δημοσιονομικών προβλημάτων. Κατά την περίοδο 1990-93, πραγματοποιήθηκε η ψήφιση δύο ασφαλιστικών νόμων (Ν1902/90 και Ν2084/92), των οποίων κύριο χαρακτηριστικό ήταν η αλλαγή όρων ασφάλισης και συνταξιοδότησης για όσους θα εισέρχονταν στην αγορά εργασίας μετά το 1993, με στόχο την επιμήκυνση των ορίων ηλικίας προς συνταξιοδότηση και μείωση των συνταξιοδοτικών δαπανών.²

Ειδικότερα επέφεραν τις εξής αλλαγές:

- *Αύξηση του ποσοστού συνεισφοράς στον ιδιωτικό τομέα από 5,8% σε 20%. Για τους δημοσίους υπαλλήλους έχουμε αύξηση των συνεισφορών στα ίδια επίπεδα με αυτά του ιδιωτικού τομέα.*
- *Τέθηκε ένα όριο για τους εργαζομένους ως προς την αξία των συντάξεων ανά άτομο.*
- *Η αναπροσαρμογή των συντάξεων θα γίνονταν με βάση τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων.*
- *Υιοθετήθηκε ένα ελάχιστο όριο στην περίοδο συνεισφοράς των δημοσίων υπαλλήλων.*
- *Ενοποιήθηκαν τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των εργαζομένων στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα για όσους εργάζονταν μετά την 1-1-1993.*
- *Αυξήθηκε η ηλικία συνταξιοδότησης και η περίοδος συνεισφοράς από 13,5 σε 15 έτη.*

Από το 1996 και μετά συνεχίζεται η προσπάθεια μεταρρύθμισης της ασφάλισης. Επιστέγασμα αυτής της στρατηγικής ήταν η ψήφιση του νέου ασφαλιστικού νόμου τον Ιούνιο του 2002 (Ν3029/02).³

Βασικά μέτρα που ελήφθησαν:

- 1996:** Καθιέρωση του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ) το 1996, με στόχο την καταπολέμηση της ένδειας των ηλικιωμένων.
- 1998:** Νέο ταμείο κύριας ασφάλισης του ΟΓΑ (1998), που ολοκλήρωσε την κάλυψη του πληθυσμού των αγροτών με ένα συμμετοχικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Έτσι, πλέον, όλες οι περίοδοι εργασίας σε οποιονδήποτε κλάδο της οικονομίας οδηγούν σε δημιουργία ασφαλιστικών δικαιωμάτων. Νομιμοποίηση των μεταναστών ώστε να αποτελέσουν παράγοντες επίλυσης του ασφαλιστικού-συνταξιοδοτικού.
- 1999:** Συνένωση των ταμείων των αυτοτελώς απασχολούμενων και πολλών επικουρικών ταμείων με αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των Ταμείων ασφάλισης.

2000-2001: Διοικητικός εκσυγχρονισμός του μεγαλύτερου ταμείου των μισθωτών (ΙΚΑ) με στόχο την βελτίωση των σχέσεων του φορέα με τους εργαζόμενους και τους εργοδότες. Ειδικότερα, η μηχανοργάνωση της διαδικασίας πληρωμών εισφορών έχει οδηγήσει σε θεαματικές μειώσεις της εισφοροδιαφυγής.

2002: Θέσπιση Ν. 3029/2002, ο οποίος αποτελεί σημαντική μεταρρύθμιση. Ο νόμος, ο οποίος ψηφίστηκε μετά από μακρόχρονη συνεννόηση με τους κοινωνικούς εταίρους, έχει τα εξής κύρια στοιχεία:

- Πληρωμή κατ' έτος ποσού ίσο με 1% του ΑΕΠ στο ΙΚΑ για να δημιουργηθεί ένα απόθεμα. Με τον τρόπο αυτό έγινε προσπάθεια να διασφαλιστεί η επάρκεια χρηματοδότησης του συστήματος, να πάψει η ανασφάλεια των ασφαλισμένων και να διασφαλιστεί η χρηματοδότηση σε βάθος χρόνου και οπωσδήποτε ως το 2030.
- Έμφαση στο ΙΚΑ ώστε να αποτελέσει πόλο έλξης για όλους τους μισθωτούς και να περιοριστεί σταδιακά και εθελοντικά η πολυδιάσπαση και πολυνομία του συστήματος.
- Δημιουργία επικουρικών Ταμείων ώστε να δίνουν διέξοδο σε διαφοροποιήσεις επαγγελματιών και κλάδων απασχόλησης.
- Νέο πλαίσιο για την αξιοποίηση της περιουσίας των ταμείων.
- Παραμετρικές αλλαγές για την τόνωση της βιωσιμότητας.
- Δημιουργία νομικού πλαισίου για την δημιουργία επαγγελματικών ταμείων, τα οποία ως τότε απαγορεύονταν από την νομοθεσία.⁴

Νομικό Πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων και του ασφαλιστικού- συνταξιοδοτικού συστήματος στην Ελλάδα

Ο Ν. 3029/2002 επέφερε τις εξής σημαντικές αλλαγές:

- Υιοθετήθηκαν ειδικές ρυθμίσεις για μητέρες που ασφαλιζονται στο ΙΚΑ ώστε να μπορούν να διακόπτουν την εργασία τους π.χ. Για 1 χρόνο με ένα παιδί χωρίς να χάνουν τις ασφαλιστικές τους εισφορές.

- Επανήλθε ο τρόπος υπολογισμού των συντάξεων των δημοσίων υπαλλήλων με τα τριακοστά πέμπτα.
- Μειώθηκε για τους εργοδότες η εισφορά για τα ασφαλιστικά ταμεία που οικειοθελώς θα ενταχθούν στο Ενιαίο ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών.
- Υπάρχει ειδική ρύθμιση για ασφαλιστική κάλυψη από το ΙΚΑ για όσους δεν συμπληρώνουν 4500 έτη. Για να δοθεί σύνταξη με το νέο σύστημα απαιτούνται τουλάχιστον 4500 έτη.
- Για όσους συνταξιοδοτηθούν μετά την 1.1.2004 ο υπολογισμός της σύνταξης θα γίνεται με βάση τις αποδοχές της καλύτερης πενταετίας των 10 τελευταίων χρόνων.
- Γίνεται ευνοϊκότερη η συνταξιοδότηση των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελματιών.⁵

1.3. Η παρούσα κατάσταση του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα διανύει μια παρατεταμένη περίοδο κατά την οποία τα δικαιώματα και οι κατακτήσεις εργαζομένων συμπιέζονται και το κοινωνικό κράτος συρρικνώνεται. Διαχρονικά για λόγους ιστορικούς και πολιτικούς υπήρξε μια σημαντική καθυστέρηση στην κατοχύρωση και ανάπτυξη θεσμών με κοινωνικό περιεχόμενο με επίπτωση στον κρατικό παρεμβατισμό και στο βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του Ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος είναι η πολυπλοκότητα και ο πολυκερματισμός των υπηρεσιών. Πρόκειται για ένα μεικτό σύστημα με στοιχεία και από τα δύο κλασσικά συστήματα προστασίας Beveridge και Bismark, ευάλωτο σε διακυμάνσεις με όλες τις σχετικές συνέπειες.⁶

Παρ' ότι η αρχική μελέτη για την εξυγίανση του ασφαλιστικού συστήματος έχει εκπονηθεί το 1951 και στην οποία καταγράφονται τα αίτια της παθογένειας του εντούτοις μέχρι και σήμερα αυτά εξακολουθούν σε μεγάλο βαθμό να υφίστανται παρά τα σχετικά νομοθετήματα που ψηφίστηκαν και εφαρμόστηκαν.

Τα αίτια διακρίνονται σε ενδογενή και εξωγενή και στα οποία συμπεριλαμβάνονται το δημογραφικό, η ανεργία, η οικονομική ύφεση, ο μεγάλος

αριθμός των φορέων, η εισφοροδιαφυγή, η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας, η έλλειψη μηχανοργάνωσης, οι ευνοϊκές ρυθμίσεις, τα όρια ηλικίας κλπ. Ο λόγος για τον οποίο το ασφαλιστικό πρόβλημα παραμένει ανεπίλυτο είναι ότι το ίδιο είναι βαθύτατα διαρθρωτικό και δομικό. Το σύστημα ως προς την οργανωτική του μορφή και την κλαδική του διάσταση προσομοιάζει προς ένα ιδιωτικό κεφαλαιοποιητικό σύστημα ενώ ως προς τη χρηματοδότησή του είναι διανεμητικό. Χαρακτηριστικά στοιχεία επαγγελματικής και δημόσιας ασφάλισης καθολικών συστημάτων συνυπάρχουν με κλαδική κατάτμηση των φορέων που δεν επιτρέπουν τη λειτουργία της αρχής της αλληλεγγύης με την οποία συγκρούεται η αρχή της ανταποδοτικότητας και δεν επιτρέπουν οι κρατικές ενισχύσεις και η οιαδήποτε συμμετοχή του κράτους να κατευθύνεται προς τις κατηγορίες εκείνες του πληθυσμού που έχουν τις περισσότερες ανάγκες ενώ παράλληλα δεν μπορεί να καταπολεμηθεί και η εισφοροδιαφυγή μόνο με μέτρα αστυνόμευσης και τη μετατροπή των ασφαλιστικών φορέων σε υπηρεσίες αστυνομικής διάρθρωσης και λειτουργίας.⁷

1.4. Υφιστάμενη Κατάσταση

Το σημερινό σύστημα μαστίζεται από:

- α.** Νομοθετική πολυπλοκότητα που συνεπάγεται αδιαφάνεια και κατ' επέκταση αδικία: Αποτελεί ελληνική πατέντα εργαζόμενοι με ίδιες εισφορές, ίδια έτη υπηρεσίας και ίδιους μισθούς, να παίρνουν διαφορετικές συντάξεις. Ορισμένες κατηγορίες ασφαλισμένων, χρησιμοποιώντας πολιτικές πιέσεις πριμοδοτούνται από ειδικές ρυθμίσεις, τόσο πολλές ώστε να αποτελούν πλέον κανόνα και όχι εξαίρεση, εις βάρος τελικά πιο αδύναμων επαγγελματικών ομάδων.
- β.** Πολυδιάσπαση και σπατάλη: Το σύστημα κατακερματίζεται σε επιμέρους ομάδες. Οι επενδύσεις είναι αναποτελεσματικές λόγω του χαμηλού ύψους των αποθεματικών των επιμέρους κλάδων και διότι δεν γίνονται από ειδικούς. Η παρακολούθηση και ο έλεγχός του με βάση ενιαίους κανόνες

είναι εξαιρετικά δυσχερής. Είναι αδύνατο να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας.

- γ.** Έλλειψη ανταποδοτικότητας: Οι εισφορές δεν συσχετίζονται με τις παροχές. Οι εισφορές καλύπτουν και τις παροχές κατώτατων συντάξεων, αναπληρώνοντας την κοινωνική προστασία. Η κοινωνική πολιτική ασκείται από τις κυβερνήσεις σε βάρος των ταμείων. Οι κλάδοι υγείας συχνά ενισχύονται από τα αποθεματικά των συντάξεων, οπότε χάνεται ακόμα περισσότερο η έννοια της ανταποδοτικότητας.
- δ.** Αποδιοργάνωση: Λόγω της πολυδιάσπασης, της πολυνομίας και της πολυπλοκότητας είναι αδύνατον να καταγραφεί το σύστημα με ενιαίο λογιστικό και μηχανογραφικό τρόπο. Είναι αξιοσημείωτο ότι για τον ασφαλισμένο πληθυσμό της χώρας λειτουργούν 171 εποπτευόμενα Ταμεία: 22 κύριας ασφάλισης, 40 επικουρικής, 33 προνοίας, 54 αλληλοβοηθείας, 18 ασθενείας, 3 λοιπών παροχών και 1 κοινής ωφελείας. Από αυτά 96 εποπτεύονται από το υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, 10 από το υπουργείο Εθνικής Άμυνας, 1 από το υπουργείο Οικονομικών, 7 από το υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, 1 από το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και τα υπόλοιπα είναι αυτόνομα.
- ε.** Αποξένωση-αποστασιοποίηση κράτους, ασφαλισμένων και εργοδοτών: Η κοινωνία δεν είναι πραγματικά ενήμερη για τη διάσταση και τη φύση του προβλήματος της κοινωνικής ασφάλισης, που αποτελεί ένα είδος ταμπού, με αποτέλεσμα να μην αντιδρά και να μην πιέζει προς τη σωστή κατεύθυνση, όταν προτείνονται μεταρρυθμίσεις.
- στ.** Εισφοροδιαφυγή-εισφοροαποφυγή: Το κράτος δεν τακτοποιεί τις οφειλές του προς τα ταμεία και αδυνατεί να ελέγξει την εισφοροδιαφυγή. Εργοδότες και επιχειρήσεις εισφοροδιαφεύγουν και αποσυνδέουν τα κέρδη από τις υποχρεώσεις τους προς την κοινωνική ασφάλιση. Η ελληνική κοινωνία δεν εισπράττει το μερίδιο που της αναλογεί από την τεχνολογική εξέλιξη και την οικονομική πρόοδο. Αποτελεί συνήθη πρακτική, με ανοχή των ασφαλισμένων, οι ασφαλιστικές-δηλωμένες αποδοχές να αντιπροσωπεύουν συχνά ένα υποσύνολο των πραγματικών. Η επιλογή αυτή γίνεται συχνά συνειδητά εκ μέρους των εργαζομένων λόγω μη ύπαρξης

ανταποδοτικότητα και επειδή για τη σύνταξη προσμετρείται μόνο μια πενταετία και όχι ολόκληρη η καριέρα.⁸

1.4.1. Μορφή Συστήματος

Το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα, όπως άλλωστε και τα αντίστοιχα της Ευρώπης και όχι μόνο, είναι δημόσιο και αναδιανεμητικό. Το σύστημα ως αναδιανεμητικό επιβάλλει και αναδεικνύει την αλληλεγγύη των γενεών. Κάθε γενιά αναλαμβάνει να καταβάλει τις συντάξεις της προηγούμενης. Το ασφαλιστικό σύστημα κατοχυρώνει την κοινωνική συνοχή και την καταπολέμηση του αποκλεισμού, μέσω της συμμετοχής στην ανάπτυξη της οικονομίας. Με αυτή την έννοια η μακροχρόνια ισορροπία του ασφαλιστικού συστήματος είναι βασική συνισταμένη της ανάπτυξης. Αντίθετα απειλές στην ισορροπία αυτή υποσκάπτουν μεσοπρόθεσμα την ανάπτυξη.⁹

Το βασικό ερώτημα που τίθεται συχνά είναι εάν το σημερινό συνταξιοδοτικό σύστημα ανταποκρίνεται και σε ποιό βαθμό στα παραπάνω.

Αξίζει να επισημανθούν τα εξής:

- Παρά το γεγονός ότι δαπανάται άνω του 12% του ΑΕΠ σε συντάξεις(10,5% ο μέσος όρος στις χώρες του ΟΟΣΑ) το γήρας συνδέεται με το μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας.
- Οι πόροι που καταβάλλονται για το δημόσιο ασφαλιστικό σύστημα από τον προϋπολογισμό υπερβαίνουν ετησίως το 3% του ΑΕΠ, όμως εκτός από το 1% που καταβάλλεται με βάση το ν. 3029/02 στο ΙΚΑ, οι υπόλοιποι δεν είναι θεσμοθετημένοι.
- Η υπάρχουσα πολυνομία και η άνιση αντιμετώπιση όμοιων περιπτώσεων αποδυναμώνουν την κοινωνική αποδοχή του συστήματος. Ταυτόχρονα οδηγεί σε σημαντικό κόστος λειτουργίας του και στρεβλώσεις στην αγορά εργασίας.
- Οι συνεχείς «απειλές» για περαιτέρω αλλαγές χωρίς να δίνονται πειστικές απαντήσεις στο πρόβλημα, έχουν ενισχύσει το αίσθημα ρευστότητας και

ανασφάλειας στους πολίτες και δυσκολεύουν οποιαδήποτε πρωτοβουλία για οριακές έστω μεταβολές.

Το ελληνικό σύστημα συντάξεων συνεχίζει επομένως να έχει κάποιες εγγενείς αδυναμίες οι οποίες υπάρχουν πριν ακόμη αρχίσουν να επενεργούν οι προκλήσεις του μέλλοντος(παγκοσμιοποίηση, γήρανση πληθυσμού, δημογραφικό κλπ.).¹⁰

Η ελλειμματικότητα των εισφορών που παρουσιάζεται στα ασφαλιστικά ταμεία έχει συγκεκριμένα αίτια:

- Το γεγονός ότι το δημόσιο επιμένει να μην καταβάλλει το σύνολο της επιχορήγησης που το ίδιο έχει θεσπίσει. Οι σημερινές οφειλές του δημοσίου προς τα ασφαλιστικά ταμεία ανέρχονται σε 8,7 δις ευρώ, ενώ ταυτόχρονα το κράτος πολλές φορές απαλλάσσει εαυτόν από την καταβολή εισφορών.
- Την τεράστια έκταση της εισφοροδιαφυγής εξαιτίας της μαύρης και ανασφάλιστης εργασίας. Η ανασφάλιστη εργασία στη χώρα μας ξεπερνάει το 1 εκατομμύριο ενώ 1 στους 4 μισθωτούς και 1 στις 7 επιχειρήσεις δεν υπάρχουν για το ΙΚΑ.
- Την τεράστια έκταση της υποασφάλισης σε πολλές κατηγορίες εργαζομένων. Για παράδειγμα το 2005 το 9,1% των ασφαλισμένων του ΙΚΑ είχε μέσες μηνιαίες αποδοχές έως 100 ευρώ, το 18,6% από 101-300 ευρώ και το 16,7% από 301-500. Η κλίμακα της υποασφάλισης(δήλωση μικρότερων αμοιβών από τις πραγματικές) είναι ιδιαίτερα έντονη σε συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων.
- Την πρακτική του ίδιου του κράτους να προσλαμβάνει ανασφάλιστους εργαζομένους. Οι συμβάσεις των stage, που σήμερα αποτελούν αυξανόμενη μορφή απασχόλησης στο δημόσιο, δεν περιλαμβάνουν ασφαλιστικές εισφορές.
- Η τεράστια εργοδοτική εισφοροδιαφυγή που μόνο για το ΙΚΑ αγγίζει τα 3 δις δρχ. μάλιστα το 33% αυτών των οφειλών είναι ασφαλιστικές εισφορές που έχουν καταβάλλει οι εργαζόμενοι στους εργοδότες. Δεκάδες είναι οι ευνοϊκές ρυθμίσεις για την μη απόδοση όλων των χρημάτων που οφείλουν οι

εργοδότες καθώς και οι νόμιμες εισφοροαπαλλαγές για δήθεν αναπτυξιακούς λόγους.¹¹

1.5. Βασικά προβλήματα της κοινωνικής ασφάλισης

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα που συμπυκνώνονται σε δύο κατηγορίες:

- i. Οικονομικά-Ταμειακά,
- ii. Διαρθρωτικά

Ειδικότερα στην κατηγορία των οικονομικών ταμειακών προβλημάτων περιλαμβάνονται:

- α. Ο ρόλος και η θέση της κοινωνικής ασφάλισης στην αναπτυξιακή διαδικασία, που αποτυπώνεται στη χρηματοδοτική πενία του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων εκ μέρους του Κρατικού Προϋπολογισμού, που σε συνδυασμό με τον διαχειριστικό έλεγχο του Κράτους και την υποχρεωτική δέσμευση των αποθεματικών των Ταμείων από την Τράπεζα Ελλάδος με χαμηλούς όρους απόδοσης, στοιχειοθετούν το σοβαρό πρόβλημα των ελλειμμάτων στους ασφαλιστικούς οργανισμούς.
- β. Ο επαχθής (32%-35% επιτόκιο) δανεισμός των ασφαλιστικών ταμείων από το τραπεζοπιστωτικό σύστημα.
- γ. Οι σημαντικές καθυστερήσεις ποσοτικής και ποιοτικής επέκτασης της ασφάλισης, ιδιαίτερα του ΙΚΑ, σε όλη τη χώρα και σε όλες τις κατηγορίες των εργαζομένων.
- δ. Η πολιτική κινήτρων ανάπτυξης και εισφοροαπαλλαγών σε βάρος των ασφαλιστικών Ταμείων.
- ε. Οι διάφορες ρυθμίσεις για τις καθυστερούμενες οφειλές με τις οποίες τελικά δεν αποτρέπεται η αυξητική τους τάση.
- στ. Η τακτική συσσώρευσης οφειλών του κράτους και των ελεγχόμενων από αυτό οικονομικών δραστηριοτήτων σε βάρος των ασφαλιστικών οργανισμών.¹²

Στην κατηγορία των διαρθρωτικών ασφαλιστικών προβλημάτων περιλαμβάνονται:

- α. Η βαθμιαία ωρίμανση της ασφαλιστικής δημογραφίας όπως αποτυπώνεται στη σχέση ασφαλισμένων/ συνταξιούχων.
- β. Η αύξηση της ανεργίας ως αποτέλεσμα της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης.
- γ. Η μη ασφαλιστική κάλυψη των νέων μορφών απασχόλησης και εν γένει η διεύρυνση των ανασφάλιστων ομάδων του πληθυσμού.
- δ. Το απαρχαιωμένο σύστημα είσπραξης των εσόδων το οποίο εκτός των άλλων συμβάλλει και στη διεύρυνση της εισφοροδιαφυγής.
- ε. Η ύπαρξη κινήτρων παρακράτησης των ασφαλιστικών εισφορών από τους εργοδότες.
- στ. Η πολυμορφία των καθεστώτων ασφάλισης, η πολυδιάσπαση των ασφαλιστικών οργανισμών(385, από τους οποίους 30 κύριας ασφάλισης) και της κρατικής εποπτείας (5 διαφορετικά Υπουργεία εποπτεύουν τα ασφαλιστικά Ταμεία) ως αποτέλεσμα ανάπτυξης των πελατειακών σχέσεων και προσπάθειας ενσωμάτωσης και διαχωρισμού τμημάτων του εργαζόμενου και συνταξιοδοτικού πληθυσμού.
- η. Το χαμηλό επίπεδο παροχών σε σχέση με τις κοινωνικοασφαλιστικές ανάγκες του ασφαλιστικού και συνταξιοδοτικού πληθυσμού.
- θ. Η γραφειοκρατική διοικητική οργάνωση των ταμείων, η οποία σε συνδυασμό με την παντελή έλλειψη πληροφοριακών συστημάτων και μηχανοργάνωσης καθώς και των περιορισμένων δυνατοτήτων διαρκούς επιμόρφωσης των υπαλλήλων της κοινωνικής ασφάλισης, στοιχειοθετούν το πρόβλημα του χαμηλού επιπέδου εξυπηρέτησης των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων.²

1.6. Ασφαλιστική Κρίση

Ο συνδυασμός του χαμηλού επιπέδου ασφαλιστικής υποδομής με τη σύγχρονη οικονομική κρίση στην Ελλάδα, επιβαρύνουν το σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης με ένα πλέγμα δυσμενών εξωτερικών και εσωτερικών παραγόντων.¹

Ειδικότερα, οι εξωτερικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη λειτουργία του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, είναι η ανεργία, η μείωση των πόρων χρηματοδότησης και η γήρανση του πληθυσμού. Εσωτερικοί παράγοντες είναι η ανισότητα των παροχών, το χαμηλό επίπεδό τους και η μη διαχειριστική αυτοτέλεια ταμείων.

Οι εξωτερικοί παράγοντες προσδιορίζουν το επίπεδο του οικονομικού δυναμισμού του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, ενώ οι εσωτερικοί προσδιορίζουν τη μορφή, το περιεχόμενο και το επίπεδο των παρεχομένων παροχών.

Ακριβώς, στη συσχέτιση αυτών των εξωτερικών και εσωτερικών παραγόντων εστιάζεται το πεδίο συνύφανσης των χρηματοδοτικών αντιφάσεων, ιδιαίτερα κατά την περίοδο κρίσης της ελληνικής οικονομίας, με κυρίαρχο εκτός των άλλων το πρόβλημα της βαθμιαίας αύξησης της ιδιωτικής δαπάνης (το 1989, 270.000 νοικοκυριά είχαν συνάψει ιδιωτικά ασφαλιστικά συμβόλαια με ασφαλιστικές εταιρείες, δηλ. 1 στους 10 Έλληνες) για την ικανοποίηση παροχών περίθαλψης και ασφάλισης διατηρώντας στο βαθμό που την αφορά, τη σχετική ισορροπία στη χρηματοδοτική σφαίρα και στο επίπεδο των παροχών της κοινωνικής ασφάλισης.

Στην περίοδο αυτή, οι κινητοποιούμενοι πόροι για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης, προέρχονται στο μεγαλύτερο μέρος τους από τις εισφορές των ασφαλισμένων, των εργοδοτών, την έμμεση φορολογία και την ιδιωτική δαπάνη των ασφαλισμένων.¹¹

Παράλληλα, στην πορεία εξέλιξης της χρηματοδότησης και των δαπανών της κοινωνικής ασφάλισης, υφίσταται η υστέρηση των εσόδων σε σχέση με τη βαθμιαία αύξηση των δαπανών και την προοδευτική διεύρυνση των ελλειμμάτων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά τη στασιμότητα των συνταξιοδοτικών δαπανών στη δεκαετία του 1970 (7% του ΑΕΠ), στη δεκαετία του 1980

κυμάνθηκαν βαθμιαία από 10%, 16%(1989) του ΑΕΠ. Η εξέλιξη αυτή των ασφαλιστικών δαπανών οφείλεται στη βαθμιαία αύξηση του επιπέδου των συνταξιοδοτικών παροχών, οι οποίες αναβάθμισαν τη συμμετοχή αυτών των δαπανών στο ΑΕΠ, στο 70% του κοινοτικού μέσου όρου. Το 1980 οι συντάξεις απορροφούσαν το 61,5% του συνόλου των παροχών/ δαπανών των ασφαλιστικών ταμείων. Το 1990 απορροφούσαν το 73%. Στο διάστημα 1980- 1988 οι άμεσα ασφαλισμένοι αυξήθηκαν κατά 23,2%, οι συνταξιούχοι κατά 42% και οι δικαιούχοι παροχών ασθενείας κατά 3,7%.⁶

Κατά συνέπεια, οι ασφαλιστικές εισφορές και οι συνταξιοδοτικές παροχές στην Ελλάδα ως ποσοστά του ΑΕΠ, διαμορφώθηκαν αντίστοιχα, το 1988, στο επίπεδο του 11,1% και 13,8%.

Η διαφορά(έλλειμμα) ανάμεσα στα έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές και τις δαπάνες για συνταξιοδοτικές παροχές αντιπροσωπεύει στην Ελλάδα το 3% του ΑΕΠ που εξαιτίας της μη συμμετοχής του Κρατικού Προϋπολογισμού στη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης καλύπτεται από τον επαχθή τραπεζικό δανεισμό. Αντίθετα, η παρατηρούμενη διαφορά στην περίπτωση της Ιταλίας, Ισπανίας, Βρετανίας καλύπτεται διαμέσου της συμμετοχής του κρατικού προϋπολογισμού με τα φορολογικά έσοδα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην Ελλάδα η άμεση φορολογία αντιπροσωπεύει το 6,2% του ΑΕΠ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ισπανία είναι 10,3% και στην Ιταλία είναι 13,4%.

Κατά συνέπεια, είναι προφανές ότι, η βαθμιαία αύξηση των ελλειμμάτων της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα δεν συνοδεύεται από τη θεσμοθέτηση της τριμερούς χρηματοδότησης με αποτέλεσμα να διατηρείται σε χαμηλό επίπεδο, σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΟΚ, το ποσοστό δαπανών της κοινωνικής ασφάλισης στο ΑΕΠ. Παράλληλα στον τομέα των ασφαλιστικών πληθυσμιακών εξελίξεων διακρίνεται για το μέλλον, μια αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων. Επίσης με τα σημερινά δεδομένα τα άτομα ηλικίας από 15-64 ετών είναι 6.400.000. Το ποσοστό συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό είναι 62%. Το 2025 προβλέπεται ότι(με το ίδιο ποσοστό συμμετοχής) το εργατικό δυναμικό θα είναι μειωμένο κατά 465.000 άτομα. Η μείωση αυτή σε σύγκριση με το 1990 αποτελεί το 11,7% του εργατικού δυναμικού.¹³

Ειδικότερα, κύριες αιτίες πάνω στις οποίες επωάζεται και επιδεινώνεται η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης είναι οι ακόλουθες:

- Η παρατεταμένη κρίση της ελληνικής οικονομίας σε συνδυασμό με την εφαρμογή των προγραμμάτων λιτότητας οδηγούν στη μείωση της απασχόλησης και στην αύξηση της ανεργίας. Οι τάσεις αυτές με προφανή τρόπο επηρεάζουν στο βαθμό που την αφορούν τη χρηματοδοτική ανισορροπία της κοινωνικής ασφάλισης.
- Η θεσμοθέτηση του καθεστώτος απορρόφησης των αποθεματικών της κοινωνικής ασφάλισης από το τραπεζικό πιστωτικό σύστημα, σε συνδυασμό με τις άλλες μορφές αξιοποίησής τους (εισφοροδιαφυγή, εισφοροαπαλλαγή, καθυστέρηση καταβολής εισφορών κλπ.) συνέβαλε στην οικονομική αποδυνάμωση της κοινωνικής ασφάλισης και στη δημιουργία των ελλειμματικών της δυσλειτουργιών.
- Η μη εφαρμογή από την ασκούμενη οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων της τριμερούς χρηματοδότησης και στήριξης της ασκούμενης προνοιακής πολιτικής (συγχώνευση ταμείων κλπ.) από τον κρατικό προϋπολογισμό.
- Η επιδείνωση της σχέσης συνταξιούχων προς ασφαλισμένους, εξαιτίας της γήρανσης του ασφαλιστικού πληθυσμού και της ασφαλιστικής ωρίμανσης των ταμείων, σε συνδυασμό με τη διεύρυνση των ανασφάλιστων τμημάτων του πληθυσμού και την επιμήκυνση του προσδόκιμου ορίου ζωής.
- Η προσφυγή σε δανεισμό της κοινωνικής ασφάλισης από το τραπεζο-πιστωτικό σύστημα με επαχθείς όρους. Είναι χαρακτηριστικό ότι, από το 860 δις δρχ. συσσωρευμένο έλλειμμα του ΙΚΑ, μόνο τα 300 δις δρχ. αντιστοιχούν σε έλλειμμα και τα υπόλοιπα 560 δις δρχ. αντιστοιχούν σε δαπάνες οφειλόμενων τόκων.
- Οι κύριες αιτίες της κοινωνικο-ασφαλιστικής κρίσης εμπλουτίζονται και με άλλες διαχειριστικού τύπου, όπως οι οργανωτικο-λειτουργικές αδυναμίες των ταμείων, η είσπραξη εσόδων διαμέσου των Τραπεζών που προκαλεί σε ετήσια βάση σημαντική διαρροή πόρων από την κοινωνική ασφάλιση, τη διάρθρωση των ασφαλιστικών κλάσεων που αποθαρρύνει την

εισφοροπροσήλωση καθ' όλη την ασφαλιστική περίοδο του ασφαλισμένου κλπ.

Κατά συνέπεια, από την επεξεργασία των βαθύτερων αιτιών αποδεικνύεται ότι η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης και ειδικότερα του ΙΚΑ δεν είναι δυνατόν να ανάγεται στην αύξηση των κατωτάτων ορίων συντάξεων.

Όσον αφορά την αναπροσαρμογή των συντάξεων αυτή αποτελεί βασική θεσμική ρύθμιση της κοινωνικής ασφάλισης και δεν νοείται να εντάσσεται στις αιτίες δημιουργίας ελλειμμάτων.

Η κεντρική αιτιολόγηση της κοινωνικο-ασφαλιστικής κρίσης θεμελιώνεται ιδιαίτερα από τον ποσοτικό προσδιορισμό των αιτιών, που ταυτόχρονα στοιχειοθετούν τη διαδικασία της οικονομικής αποδυνάμωσης της κοινωνικής ασφάλισης με τη μετεξέλιξή της, με διάφορες μορφές και στο βαθμό που την αφορά, σε χρηματοδότηση της επενδυτικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Παράλληλα, με την ποσοτική αξιολόγηση των αιτιών επισημαίνεται κατά συγκεκριμένο τρόπο το επίπεδο της διαρροής των πόρων από την κοινωνική σφαίρα(κοινωνική ασφάλιση) στην οικονομική σφαίρα του συστήματος παραγωγής.⁹

Συγκεκριμένα είχε εκτιμηθεί για το ΙΚΑ ότι:

- Το χαμηλό ύψος του επιτοκίου καταθέσεων του ιδρύματος καθ' όλη την μεταπολεμική περίοδο(1986) έχει ως αποτέλεσμα τη διαρροή πόρων του, που προσέγγιζε σε τρέχουσες τιμές(1986) τα 450 δις δρχ. Είναι χαρακτηριστικό ότι και σήμερα το ΙΚΑ καθώς και τα άλλα ασφαλιστικά ταμεία καταθέτουν τα αποθεματικά τους(180 δις δρχ.) με επιτόκιο 18% και ταυτόχρονα δανείζονται με επιτόκιο της τάξης του 32%. Παράλληλα, τα 350 δις δρχ. που είναι επενδεδυμένα σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου και τα 100 δις δρχ. που είναι επενδεδυμένα σε μετοχές εισηγμένων εταιρειών στο χρηματιστήριο Αθηνών, έχουν περιορισμένη απόδοση για τα ασφαλιστικά ταμεία.
- Οι δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις οφείλουν σήμερα στο ΙΚΑ 140 δις δρχ. από τα οποία το 35% αφορούν εισφορές των ασφαλισμένων που έχουν

παρακρατηθεί από τους μισθούς. Αν υπολογιστούν και τα νόμιμα πρόσθετα τέλη οι οφειλές προσεγγίζουν τα 300 δις δρχ. που παράνομα δεν αποδίδονται στο ίδρυμα κοινωνικών ασφαλίσεων.

- Η εισφοροδιαφυγή και η ανασφάλιστη εργασία στερεί σήμερα το ΙΚΑ από ετήσιους πόρους της τάξης των 155 δις δρχ. Η αύξηση της ανεργίας προκαλεί στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης μια ετήσια επιβάρυνση της τάξης των 65 δις δρχ.
- Η διακίνηση των εσόδων του ΙΚΑ με το σύστημα των ενσήμων διαμέσου των εμπορικών τραπεζών προκαλεί μια ετήσια διαρροή πόρων του ιδρύματος της τάξης των 2,5 δις δρχ. Έτσι, όπως αποδεικνύεται, η οικονομική πολιτική, το τραπεζικο-πιστωτικό σύστημα, η εισφοροδιαφυγή, οι εισφοροαπαλλαγές, η ανεργία, η γήρανση του ασφαλιστικού πληθυσμού, οι συγχωνεύσεις ταμείων κλπ., στέρησαν μέχρι σήμερα, το ΙΚΑ και τα άλλα ασφαλιστικά ταμεία από έσοδα τουλάχιστον της τάξης του 1 τρις δρχ. δηλαδή ποσό μεγαλύτερο του σημερινού σωρευτικού ελλείμματος του ΙΚΑ. Από την παρατήρηση αυτή αναδύεται η διαπίστωση ότι η οικονομική αποδυνάμωση της κοινωνικής ασφάλισης, όπως αυτή εκφράζεται με τα ελλείμματα και την ανεπαρκή ικανοποίηση των κοινωνικο-ασφαλιστικών αναγκών, είναι φαινόμενο ευρύτερης διαδικασίας και περιεχομένου που έχει σχέση με την κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης, τα μέσα της και τις επιδιώξεις της.

Με αφετηρία τον διαρθρωτικό χαρακτήρα της κρίσης της κοινωνικής ασφάλισης, η αντιμετώπισή της δεν μπορεί αντικειμενικά να επιτευχθεί με την εφαρμογή αποσπασματικών παρεμβάσεων και ρυθμίσεων (Ν.1902/90, Ν.1976/91) επιδείνωσης του επιπέδου των παροχών, το οποίο ιδιαίτερα για τις μεγάλες ομάδες των εργαζομένων και συνταξιούχων είναι πολύ χαμηλό. Κατά συνέπεια, η περιοριστική πολιτική αντιμετώπισης της κρίσης της κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί μια κατεξοχήν κοινωνικο-ασφαλιστική και χρηματοδοτική αναποτελεσματική κατεύθυνση, η οποία προσκρούει στην πολυπλοκότητα και τη συνθετικότητα του κοινωνικο- ασφαλιστικού συστήματος, καθώς και στη δυναμική δημιουργίας νέων κοινωνικο-ασφαλιστικών αναγκών που απαιτούν την ικανοποίησή τους.¹⁴

Συνοψίζοντας, προκύπτει ότι από τη διερεύνηση των αιτιών της κρίσης της κοινωνικής ασφάλισης, τα πιο ενδιαφέροντα συμπεράσματα αφορούν τρία σημαντικά πεδία προβληματισμού:

- Το πρώτο πεδίο προβληματισμού αναδεικνύει με διάφορες μορφές τη διαρκή κρίση της κοινωνικής ασφάλισης.
Συγκεκριμένα, την περίοδο της μη ύπαρξης ελλειμμάτων, η εκδήλωση της κρίσης συνίστατο στην αδυναμία ικανοποίησης των κοινωνικο-ασφαλιστικών αναγκών, ενώ την περίοδο των ελλειμμάτων η εκδήλωση της κρίσης συνίσταται στη διεύρυνσή τους, καθώς και στις περιορισμένες δυνατότητες επίλυσης των συσσωρευμένων κοινωνικο-ασφαλιστικών προβλημάτων.
- Το δεύτερο πεδίο προβληματισμού ερμηνεύει τη δημιουργία των ελλειμμάτων ως συστατικά στοιχεία του ρόλου και της θέσης της κοινωνικής ασφάλισης στη λειτουργία του οικονομικού συστήματος(διαρροή πόρων προς το τραπεζικο-πιστωτικό σύστημα, εισφοροαπαλλαγές κλπ.). Παράλληλα, θεμελιώνει αντικειμενικά την άποψη ότι η μείωση των ελλειμμάτων δεν μπορεί να εξασφαλιστεί με την επιδείνωση των παροχών ή την αύξηση των εισφορών σε βάρος των ασφαλισμένων γιατί δημιουργούνται προϋποθέσεις οξύτερης περιπλοκής των προβλημάτων των ασφαλισμένων, των συνταξιούχων και των οικονομικών πλευρών της κοινωνικής ασφάλισης.
- Το τρίτο πεδίο προβληματισμού αποδεικνύει, ότι η χρηματοδοτική ανισορροπία επικεντρώνεται στον κλάδο σύνταξης, με ιδιαίτερα γενεσιουργά αίτια την ανατροπή της σχέσης ασφαλισμένων/ συνταξιούχων, την αύξηση της ανεργίας, τη βαθμιαία διεύρυνση με ταχύτερους ρυθμούς των συνταξιούχων και τη γήρανση του ασφαλιστικού πληθυσμού. Τα αίτια αυτά προκαλούν σοβαρές διαρθρωτικές δυσλειτουργίες στην οικονομική σφαίρα της κοινωνικής ασφάλισης.⁹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΑΣΦΑΛΙΣΗ

2.1. Εισαγωγή

Με τον όρο **ασφάλιση** εννοούμε τη συγκέντρωση διαφόρων κινδύνων και τη μεταφορά τους σε ασφαλιστικές επιχειρήσεις ή ασφαλιστικούς οργανισμούς, οι οποίοι συμφωνούν, έναντι ενός ασφαλίστρου να αποζημιώσουν τους ασφαλισμένους για τυχαίες ζημιές ή να προσφέρουν άλλες χρηματικές παροχές ή υπηρεσίες που έχουν σχέση με τον κίνδυνο.

Οι περισσότερες ασφαλιστικές εταιρείες ξεκίνησαν την πορεία τους σαν γραφεία ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ ΠΥΡΟΣ αλλά τον 19ο αιώνα δημιούργησαν παραρτήματα «ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ» για να ασχοληθούν με την κάλυψη νέων αναγκών που έγιναν επιτακτικές λόγω της βιομηχανοποίησης. Στον 20ο αιώνα δημιουργήθηκαν παραρτήματα ασφαλιστικών γραφείων ασφάλισης αυτοκινήτων για να αντεπεξέλθουν στον αυξανόμενο αριθμό οχημάτων στους δρόμους και επομένως στις ειδικές νομικές απαιτήσεις που έπρεπε να καλυφθούν.

Μέχρι πολύ πρόσφατα οι περισσότερες ασφαλιστικές εταιρείες διέθεταν παραρτήματα πυρός, ατυχημάτων και αυτοκινήτων. Παρόλα αυτά, με τον πελάτη να ζητά μεγαλύτερη κάλυψη και πιο σύνθετους όρους, ανατρέποντας έτσι τα παραδοσιακά πρότυπα, με την κάλυψη αναγκών από διαφορετικά παραρτήματα, οι ασφαλιστικές εταιρείες σήμερα οργανώνονται με τρόπο τέτοιο που τους επιτρέπει μεγαλύτερη αποδοτικότητα και ευελιξία στην εξυπηρέτηση των πελατών. Σε μερικές περιπτώσεις αυτό προδιαγράφει και τη δημιουργία νέων κλάδων ασφάλισης.

Στην Αγγλία οι ασφαλίσσεις ζωής φαίνεται ότι ήταν γνωστές από το 1583, μα πρώτο-οργανώθηκαν το 1698, με την ίδρυση της πρώτης εταιρίας ασφάλισης Ζωής στον κόσμο.

Ας προσπαθήσουμε όμως να δώσουμε έναν ορισμό της ασφάλισης για την πληρέστερη και μεθοδικότερη προσέγγισή της.

«Ασφάλιση είναι η διαδικασία μεταφοράς συγκεντρωμένων, τυχαίων και απρόβλεπτων κινδύνων σε νομικά πρόσωπα (ασφαλιστικές εταιρείες) ή σε φυσικά πρόσωπα (μεσίτες ασφαλειών, πράκτορες) έναντι συγκεκριμένου ασφαλιστρού, όπου συμφωνείται η οικονομική του/-ων ασφαλισμένου/-ων για τυχαίες ζημιές που υπέστη.»

Στην πραγματικότητα, ο όρος «**ασφάλεια**» έχει να κάνει περισσότερο με το «**ζητούμενο**» της «**ασφάλισης**». Στην Ελλάδα για πρώτη φορά επίσημα ξεκίνησε η διδασκαλία της ασφαλιστικής επιστήμης στα πανεπιστήμια.

Το κεφάλαιο αυτό έχει σαν σκοπό να βοηθήσει την κατανόηση των βασικών αρχών και τη γενικότερη λειτουργία της ασφάλισης.

Τα **βασικά χαρακτηριστικά** της ασφάλισης είναι τα εξής:

- Η συγκέντρωση κινδύνων
- Η μεταφορά κινδύνων και η μείωση της αβεβαιότητας
- Η αποζημίωση¹⁵

2.2. Κατηγορίες Ασφάλισης

Η ασφάλιση διακρίνεται σε δύο κύριες κατηγορίες, στην κοινωνική και την ιδιωτική ασφάλιση. Ας ανατρέξουμε ακολούθως στα κυριότερα χαρακτηριστικά τους.

2.2.1. Κοινωνική Ασφάλιση

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει την ασφάλιση που παρέχει το κράτος στους πολίτες του, ή αλλιώς τον πρώτο πυλώνα ασφάλισης. Αυτή ασκείται από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και **καλείται κοινωνική ασφάλιση**, ασφαλίζει δε κυρίως τη ζωή, την ικανότητα για εργασία, προσφέρει εισόδημα λόγω ατυχήματος ή ασθένειας, νοσοκομειακή περίθαλψη, σύνταξη αναπηρίας, γήρατος, χηρείας, ορφάνιας κλπ. Η ασφαλιστική σχέση που συνδέει φορείς και ασφαλισμένους στην ασφάλιση αυτή διέπεται από διατάξεις του δημοσίου δικαίου.

Κοινωνικές ασφαλίσεις είναι οι ασφαλίσεις εκείνες, οι οποίες σκοπό έχουν να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους που διατρέχει η ζωή των εργαζομένων κατά τη διάρκεια της εργασίας τους και οι οποίοι κίνδυνοι μπορούν να οδηγήσουν τον εργαζόμενο σε μείωση της ικανότητας του για εργασία, ή να δημιουργήσουν πρόσθετες ανάγκες, οι οποίες δεν είναι δυνατό να καλυφθούν με το κανονικό εισόδημα του, ή σε αύξηση των δαπανών συντήρησής του.

Η κοινωνική ασφάλιση στηρίζεται στην κοινωνική πολιτική και αποβλέπει στην προστασία των εργαζομένων, καθώς και των μελών των οικογενειών τους, όταν αυτοί δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν μόνοι τους τις αναγκαίες οικονομικές επιβαρύνσεις της ζωής, ιδιαίτερα μάλιστα όταν καταστούν ανίκανοι προς εργασία λόγω ασθένειας, ή ατυχήματος, ή αναπηρίας, ή λόγω μιας ορισμένης ηλικίας.

Η κοινωνική ασφάλιση καλύπτει ολόκληρο τον ενεργό πληθυσμό, αλλά και άτομα που δεν έχουν εισέλθει στην παραγωγική διαδικασία. Το σύστημα της κλασικής κοινωνικής ασφάλισης έχει σαν σκοπό την προστασία των ασφαλισμένων (εργαζομένων) από διάφορους κινδύνους, με έσοδα που προέρχονται κυρίως από εισφορές των ιδίων των εργαζομένων, των εργοδοτών και σε μικρότερο βαθμό από την κρατική βοήθεια.

Τα κλασικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης βασίζονται σε δύο κύριες μορφές:

Η μία μορφή στηρίζεται στο γεγονός ότι, οι ασφαλιζόμενοι καλύπτουν τις δαπάνες του ασφαλιστικού οργανισμού κοινωνικής προστασίας με την καταβολή ασφαλιστικής εισφοράς και στηρίζονται στις εισφορές αυτής για να καλύπτουν τις ανάγκες του μέλλοντος και έχουν κάποια ομοιότητα με τις ιδιωτικές ασφαλιστικές επιχειρήσεις.

Η άλλη μορφή ασφαλιστικής κάλυψης προέρχεται από ασφαλιστικούς φορείς, που έχουν ένα βαθμό αυτοτέλειας, είναι συνήθως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και έχουν κρατική εποπτεία. Η ασφαλιστική κάλυψη στην περίπτωση αυτή γίνεται από έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού και από εισφορές των εργαζομένων και εργοδοτών. Το σύστημα αυτό εξασφαλίζει παροχές και οικονομικές ανάγκες σε όλο τον εργαζόμενο πληθυσμό.

2.2.2. Ιδιωτική ασφάλιση

Η δεύτερη κύρια κατηγορία ασφάλισης είναι η ιδιωτική ασφάλιση (τρίτος πυλώνας ασφάλισης), η λειτουργία της οποίας γίνεται από οργανωμένες και εξειδικευμένες ασφαλιστικές ιδιωτικές ή δημόσιες επιχειρήσεις, που ρυθμίζονται νομικά κυρίως από τον ελληνικό εμπορικό νόμο.

Η ιδιωτική ασφάλιση είναι μια ελεύθερη σύμβαση που υποχρεώνει την ασφαλιστική επιχείρηση να αποκαταστήσει κάποια ζημιά του ασφαλισμένου που είναι πιθανό να του συμβεί κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις ή να παρέχει ορισμένες παροχές σε περίπτωση ζωής ή θανάτου ή ασθένειας που αναφέρονται σε ειδική σύμβαση. Για την εξασφάλιση αυτή ο ασφαλισμένος πληρώνει περιοδικά ή εφάπαξ ένα ποσό χρημάτων που λέγεται ασφάλιστρο.¹⁵

2.3. Ο θεσμός της Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα

Το κράτος προσπαθεί συνεχώς για τη βελτίωση της κάλυψης των αναγκών των ασφαλισμένων στα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης και αυτό φαίνεται από την προσπάθεια για θεσμικές μεταβολές και από διάφορα μέτρα που λαμβάνει στον τομέα των κοινωνικών ασφαλίσεων.

Ως θετικές θεσμικές μεταβολές μπορούν να χαρακτηριστούν οι εξής:

- (α) Επέκταση του ΙΚΑ σε όλη τη χώρα (Ν. 1305/82).
- (β) Επέκταση επικουρικής ασφάλισης σε όλους τους μισθωτούς.
- (γ) Αναγνώριση σύνταξης στην αγρότισσα.
- (δ) Χορήγηση επιδόματος στους αγρότες
- (ε) Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στους αγρότες.
- (στ) Υπαγωγή από το 1983 των συνταξιούχων του ΤΕΒΕ στην περίθαλψη του ΙΚΑ.
- (ζ) Συμπλήρωση της διαδοχικής ασφάλισης από τον ιδιωτικό τομέα στο Δημόσιο.

Οι κοινωνικές ασφαλίσεις με τη σημερινή μορφή στη χώρα μας, σε σύγκριση με άλλες χώρες, καθυστέρησαν κυρίως και λόγω της έλλειψης της βιομηχανικής ανάπτυξης. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ο θεσμός δεν ήταν γνωστός από πολλά χρόνια πριν.

Βασικά βήματα προς τις κοινωνικές ασφαλίσεις έγιναν μετά τη δημοσίευση των νόμων:

- (α) 551/1915: «Περί ευθύνης προς αποζημιώσεων των εξ ατυχημάτων εκ της εργασίας παθόντων εργατών ή υπαλλήλων»,
- (β) 2868/1922: «Περί υποχρεωτικής ασφαλίσεως των εργατών και ιδιωτικών υπαλλήλων» και
- (γ) 6298/1934: «Περί κοινωνικών ασφαλίσεων».

Οι κυριότεροι πόροι των κοινωνικών ασφαλίσεων είναι οι εισφορές των ασφαλισμένων, των εργοδοτών και του Κράτους. Όσον αφορά το σύστημα οικονομικής διαχείρισης, παλαιότερα είχε χρησιμοποιηθεί το σύστημα του μέσου ασφαλιστρού.

Σήμερα, χρησιμοποιείται κυρίως από τα μεγαλύτερα ταμεία της χώρας π.χ. ΙΚΑ, ΤΕΒΕ το διανεμητικό σύστημα. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, οι δαπάνες κάθε περιόδου π.χ., ενός έτους, πρέπει να καλύπτονται από τα έσοδα αυτής της περιόδου και για όλους τους ασφαλισμένους. Διατηρείται όμως ένα περιορισμένο αποθεματικό για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών.

Τα αποθεματικά των φορέων της κοινωνικής ασφάλισης τηρούνται συνήθως με τη μορφή ακινήτων, καταθέσεων, χρεογράφων κ.λ.π.

Η κοινωνική ασφάλιση στη χώρα μας καλύπτεται από το σύστημα της πολλαπλότητας των φορέων. Οι φορείς αναφέρονται είτε στην επαγγελματική ομάδα, είτε στο είδος της παροχής και υπάρχουν φορείς δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου.¹

2.4. Βασικές Έννοιες της Ασφάλισης

Ακολουθούν μερικές από τις σημαντικότερες έννοιες κατά την ορολογία στην ασφαλιστική επιστήμη:

α) Η επιχείρηση

Είναι ο φορέας της ασφάλισης, ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου και υφίσταται την κρατική επιτήρηση (δια των ελεγκτικών οργάνων).

β) Ο ασφαλισμένος

Το φυσικό ή το νομικό πρόσωπο **από το 1997 «ασφαλιζόμενος»** ή «λήπτης της ασφάλισης».

γ) Ο Συμβαλλόμενος (Λήπτης της Ασφάλισης)

Το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο συνάπτει την ασφάλιση με την Εταιρία και υποχρεούται στην πληρωμή του ασφαλιστρού.

δ) Ο/οι Δικαιούχος /-οι

Το/-α πρόσωπο/-α φυσικό/-α ή νομικό/-α που έχει/-ουν ορισθεί, να εισπράξει/-ουν το ασφάλισμα.

ε) Το ασφάλισμα

Το ποσό που, ανάλογα με την περίπτωση, θα καταβάλλει η εταιρία.

στ) Το Επασφάλιστρο

Το επιπλέον του κανονικού ασφάλιστρο που πληρώνει κάποιος για λόγους υγείας η βεβαρημένων συνθηκών επαγγέλματος.³

2.5. Βασικές Νομικές Αρχές της Ασφάλισης

A) Η αρχή της αποζημίωσης

Ένας ασφαλισμένος δεν πρέπει να εισπράξει περισσότερα από την ζημιά.

Έχει σκοπούς:

- α) ο ασφαλισμένος να μην πραγματοποιεί κέρδος από τη επέλευση της ζημιάς (απαγορευτική αρχή πλουτισμού) και
- β) μειώνει τον ηθικό κίνδυνο

Εξαιρέσεις:

- 1. ασφαλιστήρια αξίας (συλλογές, αντίκες, έργα τέχνης), όπου ο προσδιορισμός της αξίας τους γίνεται από πραγματογνώμονα,
- 2. ασφάλιση σε αξία καινούργιου (χωρίς απόσβεση),
- 3. ασφάλιση ζωής (εδώ δεν υπάρχει απόσβεση).

B) Αρχή του ασφαλισμένου συμφέροντος

Ο ασφαλισμένος πρέπει να βλάπτεται οικονομικά από την επέλευση του κινδύνου που προκαλεί τη ζημιά.

Έχει σκοπούς:

- α) να εμποδίζεται η κερδοσκοπία (και ο ηθικός κίνδυνος)
- β) να μετράται η ζημιά (η αποζημίωση είναι το μέτρο του ασφαλισμένου συμφέροντος του αποζημιωνόμενου).

Στα ασφαλιστήρια ζωής (π.χ. για διασφάλιση στεγαστικών δανείων), ο δικαιούχος μπορεί να οριστεί οποιοσδήποτε και δεν απαιτείται να έχει ασφαλισμο

συμφέρον από τη ζωή του ασφαλιζομένου, αν ο ορισμός γίνει από τον ίδιο τον ασφαλιζόμενο και όχι από τρίτο.

- Τρίτος μπορεί να συνάψει ασφαλιστήριο ζωής για κάποιον τρίτο μόνο αν είναι συγγενής εξ αίματος (π.χ. σύζυγος για σύζυγο ή παιδί ή παππούς για εγγονό) όχι όμως γαμπρός για πεθερά ή αντιστρόφως.
- Μια επιχείρηση μπορεί να ασφαλίσει τη ζωή όλων των υπαλλήλων της, γιατί η βιωσιμότητά της εξαρτάται απ' αυτούς.
- Στις ασφαλίσεις ευθύνης και περιουσίας, ασφαλισίμο συμφέρον πρέπει να υπάρχει την στιγμή που θα συμβεί η ζημιά (π.χ. αυτοκίνητο ή σπίτι).
- Στις ασφαλίσεις ζωής, ασφαλισίμο συμφέρον υπάρχει κατά τη στιγμή σύναψης του συμβολαίου (οι δικαιούχοι ορίζονται στην αίτηση, ενώ μπορούν να αλλάξουν).

Γ) Αρχή της υποκατάστασης

Ο ασφαλιστής παίρνει τη θέση του Ασφαλισμένου στη διεκδίκηση της αποζημίωσης για τη ζημιά που καλύπτει το συμβόλαιο.

Η υποκατάσταση εφαρμόζεται αν έχει προηγηθεί αποζημίωση (προϋπόθεση).

Έχει δε τους παρακάτω σκοπούς:

- α) εμποδίζει τον ασφαλισμένο να εισπράξει δυο φορές τη ζημιά,
- β) αποδίδει ευθύνη στον υπαίτιο (δεν μένει «ατιμώρητος»).

Σε υπασφάλιση ο ασφαλισμένος εισπράττει αναλογικά ακόμα και μετά την ολική αποζημίωση του υποκαταστάτη. Ο ασφαλιστής μπορεί να επανέλθει, ενώ ο ασφαλισμένος δεν μπορεί καθ' οποιονδήποτε τρόπο να εμποδίσει το δικαίωμα υποκατάστασης αν έχει λάβει την αποζημίωση.

Αν ο ασφαλισμένος αποποιηθεί το δικαίωμα αγωγής τότε χάνει και την αποζημίωση (δικαιούται όμως να αποποιηθεί).

Η υποκατάσταση δεν εφαρμόζεται σε συμβόλαια ζωής (εκεί επιλαμβάνεται το δικαστήριο). Ο ασφαλιστής όμως αποζημιώνει κανονικά.

Ο ασφαλιστής δεν υποκαθιστά τους ασφαλισμένους του, στον εαυτό του. (π.χ. όταν συγκρούονται δύο αυτοκίνητα της ίδιας ασφ/κής εταιρίας).

Δ) Αρχή της μέγιστης καλής πίστης

Επιβάλλει ειλικρίνεια και εντιμότητα στα δύο συμβαλλόμενα μέρη.

Στηρίζεται στα ακόλουθα στοιχεία:

- Στις Δηλώσεις
Ο ασφαλιστής δεν πληρώνει αποζημίωση αν αποδειχθεί ότι η δήλωση του ασφαλιζομένου ήταν ΕΣΦΑΛΜΕΝΗ ή ΔΟΛΙΑ σε ΟΥΣΙΩΔΗ σημεία της.
- Στην απόκρυψη γεγονότων.
Ο ασφαλιστής αρνείται να αποζημιώσει όταν αποδειχθεί ότι:
  - α) ο ασφαλισμένος γνώριζε τη σημασία του αποκρυβέντος ή
  - β) ο ασφαλισμένος σκόπευε να εξαπατήσει τον ασφαλιστή.
- Στις Δεσμεύσεις
Σε μη τήρηση δέσμευσης, η ζημιά δεν αποζημιώνεται αν το συμβόλαιο ακυρωθεί πριν από αυτή, αλλιώς ο ασφαλιστής πρέπει να αποδείξει ότι η παράλειψη ήταν ουσιώδης και αυξάνει τον κίνδυνο μόνιμα και όχι προσωρινά. (π.χ. το σύστημα συναγερμού να μη λειτουργεί όταν έγινε η διάρρηξη ενός χώρου ασφαλισμένου για κλοπή).

Ε) Αρχή της νομιμότητας

Επιβάλλει να μην ασφαρίζονται παράνομα αντικείμενα ή καταστάσεις (π.χ. αντικείμενα κλεπταποδοχής, μεταφορά ναρκωτικών κλπ).

ΣΤ) Αρχή της συνεισφοράς

Ο ασφαλιστής δικαιούται να εισπράξει από άλλους ασφαλιστές το ποσοστό της αποζημίωσης που τους αναλογεί, όταν η ασφάλιση είναι πολλαπλή.

Εφαρμόζεται εκεί όπου ένας κίνδυνος καλύπτεται από περισσότερα συμβόλαια (π.χ. μικτή και αστική ευθύνη αυτοκινήτου, ασφάλιση προσωπικού ατυχήματος και ταξιδιωτικό συμβόλαιο).⁵

2.6. Αντασφάλιση

Όταν ο πρώτος ασφαλιστής εκχωρεί μέρος της ευθύνης ή μέρος από τους κινδύνους ή και τα δύο σε άλλους ομοειδείς ασφαλιστές για μεγαλύτερη κατανομή της ευθύνης, η ασφάλιση αυτή καλείται **αντασφάλιση**. Στην περίπτωση αυτή ο πρωτασφαλιστής ευθύνεται για το ποσό που κρατεί, για το ποσό που εκχωρεί στους άλλους ασφαλιστές (αντασφαλιστές) και έχει τη θέση του ασφαλιζόμενου. Δηλαδή η αντασφάλιση εξυπηρετεί τους ασφαλιστές για τους ίδιους σκοπούς που εξυπηρετεί η ασφάλιση τους ασφαλισμένους. Η αντασφάλιση χρησιμοποιείται λόγω των μεγάλων ποσών και κινδύνων που καλύπτουν μερικά ασφαλιστήρια συμβόλαια.

Οι αντασφαλιστήρες συμβάσεις υπάγονται σε δύο κατηγορίες, τις αναλογικές και τις μη αναλογικές.

Οι αναλογικές συμβάσεις βασίζονται στην κατ' αναλογία κατανομή, μεταξύ πρωτασφαλιστών και αντασφαλιστή, τόσο των ασφαλιστρών όσο και των ζημιών.

Οι μη αναλογικές συμβάσεις έχουν άλλο συλλογισμό. Ο πρωτασφαλιστής προσδιορίζει τον ύψος των ζημιών που είναι σε θέση να αναλάβουν οικονομικά, ενώ για το υπόλοιπο ποσό την ευθύνη αναλαμβάνει ο αντασφαλιστής με κάποιο όμως ανώτατο όριο.

Ανάλογα με τον υποχρεωτικό ή όχι χαρακτήρα τους, οι αντασφαλιστικές εκχωρήσεις διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

- (α) Προαιρετική αντασφάλιση
- (β) Προαιρετική υποχρεωτική
- (γ) Υποχρεωτική αντασφάλιση

Στην **προαιρετική αντασφάλιση**, ο αντασφαλιστής είναι ελεύθερος να αποδεχθεί ή να απορρίψει την ασφάλιση ανάλογα με την κρίση του, αφού μελετήσει την πρόταση αντασφάλισης.

Στην **προαιρετική-υποχρεωτική** σύμβαση η μεν εκχώρηση που είναι προαιρετική αφορά ένα συμφωνημένο κλάδο ασφάλισης, η δε αποδοχή από τον αντασφαλιστή είναι υποχρεωτική.

Στην κατηγορία της **υποχρεωτικής αντασφάλισης** υπάγονται οι μορφές αντασφαλιστικών συμβάσεων που έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα, τόσο για τον πρωτασφαλισμένο όσο και για τον αντασφαλιστή, για την κατηγορία των κινδύνων που ορίζονται προκαταβολικά στη σύμβαση.

Σχετικά με τη νομοθεσία των αντασφαλιστικών συμβάσεων ο εμπορικός νόμος στα άρθρα 194-195 αναφέρει τα εξής:

1. Η αντασφάλιση αποτελεί μια σύμβαση με την οποία ο ασφαλιστής καλύπτει μέρος των κινδύνων, τους οποίους απεδέχθη, σε άλλον ασφαλιστή, τον Αντασφαλιστή. Σύμφωνα με άλλον ορισμό, αντασφάλιση είναι η ασφάλιση μεταξύ ενός πρώτου ασφαλιστή (πρωτασφαλιστής), που παίρνει τη θέση του ασφαλιζόμενου και ενός άλλου ασφαλιστή (αντασφαλιστής), αναφορικά με την ευθύνη του πρωτασφαλιστή σε ασφαλιστικές συμβάσεις ασφαλισμένων.
2. Η αντασφάλιση είναι, επίσης, ένα είδος ασφάλισης παθητικού (λόγω του ότι ασφαλίζει κινδύνους που εκπηγάζουν από στοιχεία που εγγράφονται στο παθητικό του ισολογισμού μιας ασφαλιστικής εταιρείας) και βοηθά την κατανομή των κινδύνων και μάλιστα σε διεθνή κλίμακα. Ασφαλιζόμενο παθητικό στοιχείο είναι η οφειλή του ασφαλισμένου πρωτασφαλιστή από ασφαλιστική σύμβαση.
3. Η αντασφάλιση διακρίνεται σε συμβατική και σε προαιρετική. Μπορεί επίσης να είναι υποχρεωτική ή δυνητική και για τα δύο μέρη ή μόνο για το ένα, πρωτασφαλιστή ή αντασφαλιστή και θεωρείται σχέση κατ' εξοχήν εμπιστοσύνης.
4. Η αντασφάλιση μπορεί να καλύπτει ολόκληρο τον κίνδυνο που αναλήφθηκε από την αρχική σύμβαση ή μέρος αυτού. Δεν μπορεί όμως να υπερβαίνει το ποσό που ασφαλίστηκε. Στην αντασφάλιση δεν είναι απαραίτητη η λεπτομερής περιγραφή του αναλαμβανόμενου κινδύνου, όπως απαιτείται

στην αρχική σύμβαση. Αρκεί να γίνει γενική περιγραφή και παραπομπή στην αρχική σύμβαση.

5. Και στην Αντασφάλιση ισχύει το άρθρο 202 Εμπ.Ν.
6. Ο ασφαλισμένος δεν έχει νομικό δεσμό με τον αντασφαλιστή, αλλά μόνο με τον ασφαλιστή, γιατί οι δύο συμβάσεις είναι κατ' αρχήν ανεξάρτητες η μία από την άλλη. Η ολική όμως ή μερική ανατροπή της ασφαλιστικής σύμβασης έχει σαν αποτέλεσμα την αντίστοιχη ανατροπή και της αντασφάλισης και έτσι δεν είναι ισχυρή η αντίθετη συμφωνία.
7. Στην περίπτωση που πτωχεύσει ο ασφαλιστής και καταβάλλει με συμβιβασμό στον ασφαλιζόμενο ποσοστό μόνο από το ποσό που ασφαλίστηκε, ο αντασφαλιστής έχει υποχρέωση να καταβάλλει στον ασφαλιστή, που πτώχευσε ολόκληρο το ποσό, γιατί η Αντασφάλιση είναι σύμβαση ανεξάρτητη από την αρχική.
8. Οι γενικές αρχές για την ερμηνεία των ασφαλιστικών συμβάσεων εφαρμόζονται και για την ερμηνεία των αντασφαλιστικών συμβάσεων. Η αντασφάλιση εφαρμόζεται γενικά, είτε για τη μείωση ενός συγκεκριμένου κινδύνου της γραμμής ενός ασφαλιστή, στο βαθμό που εκείνος επιθυμεί για να διατηρήσει το δικό του λογαριασμό, είτε για να απαλλαγθεί από έναν (ή μέρος) ανεπιθύμητο κίνδυνο.

Ακόμη, η αντασφάλιση χρησιμοποιείται για να αυξήσει την δυνατότητα ανάληψης κινδύνων της αγοράς, που σε αντίθετη περίπτωση δε θα ήταν δυνατή, μοιράζοντας παράλληλα τον κίνδυνο σε όλη την αγορά. Το δε ποσό μέχρι το οποίο ένας ασφαλιστής μπορεί να αναλάβει για λογαριασμό του σε κάθε συγκεκριμένο κίνδυνο, έπειτα από μείωση όλων των αντασφαλίσεων, είναι γνωστό σαν *net retained line*.

Η αντασφάλιση μπορεί να εφαρμοστεί είτε με δυναμικά συστήματα, είτε σε συστήματα υπό κάλυψη ή με ένα συνδυασμό και των δύο μεθόδων. Η δυναμική αντασφάλιση είναι η τοποθέτηση της αντασφάλισης σε καθορισμένους κινδύνους ξεχωριστά, ενώ η αντασφάλιση κάλυψης είναι μια συμφωνία για μια χρονική περίοδο, μέσα στην οποία ο ασφαλιστής που αντασφαλίζει, πρόκειται να ορίσει και οι αντασφαλιστές να δεχτούν όλους τους κινδύνους που περνούν στο στάδιο της κάλυψης.⁸

2.7. Διαφορές μεταξύ Κοινωνικής και Ιδιωτικής ασφάλισης

Και οι δύο ασφαλίσεις εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό, την εξασφάλιση του ατόμου. Ωστόσο, η μεν κοινωνική ασφάλιση καλύπτει κατά κανόνα κινδύνους προσώπων, η δε ιδιωτική τόσο προσώπων όσο και πραγμάτων.

Οι κυριότερες διαφορές μεταξύ κοινωνικής και ιδιωτικής ασφάλισης είναι οι εξής:

A) Κοινωνική ασφάλιση

1. Η διαχείριση της γίνεται από το Κράτος
2. Είναι υποχρεωτική
3. Τα ασφάλιστρα (εισφορές) είναι σταθερά μέσα σε ορισμένες κατηγορίες
4. Οι ζημιές καλύπτονται από το Κράτος
5. Οι εισφορές και οι παροχές μπορούν ν' αλλάξουν μόνο από το Κράτος
6. Δεν εκδίδονται ασφαλιστήρια

B) Ιδιωτική ασφάλιση

1. Η διαχείρισή της γίνεται από ιδιώτες ασφαλιστές
2. Είναι προαιρετική (με περιορισμένες εξαιρέσεις)
3. Τα ασφάλιστρα κυμαίνονται ανάλογα με τον ατομικό κίνδυνο
4. Δεν παρέχεται καμιά εξωτερική ενίσχυση για ζημιές
5. Εφ' όσον συμφωνηθούν τα ασφάλιστρα και οι παροχές δεν μπορούν να αλλάξουν χωρίς αμοιβαία συμφωνία
6. Συνήθως εκδίδονται ασφαλιστήρια, ως αποδεικτικά στοιχεία της ασφάλισης

2.8. Κατηγορίες Ασφάλισης

Οι κατηγορίες ασφαλίσεων που καταγράφονται στην Ελλάδα περιγράφονται ακολούθως:

1. ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΖΩΗΣ
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ
3. ΤΟΝΤΙΝΑΣ
4. ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
5. ΑΣΘΕΝΕΙΩΝ
6. ΣΩΜΑΤΩΝ ΧΕΡΣΑΙΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ
7. ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ
8. ΣΩΜΑΤΩΝ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ
9. ΣΩΜΑΤΩΝ ΣΚΑΦΩΝ
10. ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
11. ΠΥΡΟΣ
12. -ΧΑΛΑΖΗΣ
13. ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
14. ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ
15. ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΚΑΦΩΝ
16. ΓΕΝΙΚΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
17. ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ
18. ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ
19. ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΑΠΩΛΕΙΩΝ
20. ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
21. ΟΔΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ
22. ΟΜΑΔΙΚΩΝ ΖΩΗΣ
23. ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΒΛΑΒΩΝ
24. ΚΑΤΑ ΠΑΝΤΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ
25. ΚΛΟΠΗΣ & ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ
26. ΘΡΑΥΣΗΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝ
27. ΚΤΗΝΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
28. ΠΛΗΡΩΜΑΤΩΝ

2.9. Ζήτηση Ασφαλιστικών Υπηρεσιών στην Ελλάδα

Η αγορά είναι ένας οικονομικός χώρος που ζητείται ασφαλιστική προστασία (εκεί δηλαδή όπου οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις και αυτοί που ζητούν ασφάλιση μόνοι ή μέσω επαγγελματιών, ανταλλάσσουν το οικονομικό αγαθό της ασφάλισης έναντι πληρωμής ανταλλάγματος-ασφαλίστρου).

Μόνο ανώνυμες εταιρίες ή επιχειρήσεις δημοσίου δικαίου μπορούν να συνάπτουν είτε ασφαλίσεις ζωής είτε γενικές ασφαλίσεις. Κατ' εξαίρεση μπορούν να είναι «μικτές» οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις που είχαν συσταθεί πριν το 1985. Είναι δυνατή η συγχώνευση ασφαλιστικών εταιριών (ή η απορρόφηση μιας από άλλη) αλλά η νέα εταιρία που θα προκύψει από τη συγχώνευση δεν μπορεί να ασκεί ταυτόχρονα κλάδους ζωής και ζημιών.

2.9.1. Παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση ασφαλιστικών προϊόντων

Η ζήτηση των ασφαλιστικών υπηρεσιών, θεωρητικά, καθορίζεται κυρίως από δύο σημαντικούς παράγοντες:

1. Τη νομική υποχρέωση για ασφάλιση (π.χ. αστική ευθύνη αυτοκινήτων, αστική ευθύνη ιδιοκτητών θαλασσίων σκαφών αναψυχής, κ.λ.π.)
2. Την ανάγκη των ατόμων (και των επιχειρήσεων) για προστασία από τις οικονομικές συνέπειες των κινδύνων που απειλούν τη ζωή, την υγεία, την επαγγελματική δραστηριότητα και την περιουσία.

Όμως, οι παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση στην πράξη είναι πάρα πολλοί.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής:

1. Ανακατατάξεις του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος (π.χ. μειώσεις παροχών, αυστηρότερα κριτήρια συνταξιοδότησης κλπ.), οι οποίες έχουν

σαν αποτέλεσμα την αναζήτηση λύσης μέσα από ιδιωτικά ασφαλιστικά προγράμματα του χώρου των ασφαλίσεων ζωής.

2. Αρνητική δημοσιότητα σχετικά με τις κρατικές παροχές στον τομέα της υγείας. Τέτοια γεγονότα δημιουργούν συχνά προβληματισμό στο κοινό και προκαλούν την επιθυμία για πρόσθετη ιδιωτική ασφάλιση.
3. Σημαντικά καταστροφικά γεγονότα που έχουν σαν συνέπεια εκτεταμένες ζημιές σε ακίνητα και κινητά περιουσιακά στοιχεία, όπως σεισμοί, πυρκαγιές, πλημμύρες κλπ. Οι επιπτώσεις τέτοιων γεγονότων συνήθως παίρνουν δημοσιότητα και προκαλούν προβληματισμό στο κοινό.
4. Νομοθετικές ρυθμίσεις υποχρεωτικής ασφάλισης όπως η αστική ευθύνη αυτοκινήτων και σκαφών αναψυχής, η υποχρεωτική ασφάλιση ορισμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων (εκτέλεση κατασκευαστικών έργων κ.λ.π.).
5. Η εκ των συνθηκών επιβαλλόμενη ασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων επιχειρήσεων (π.χ. εισαγωγή στο Χρηματιστήριο).
6. Η απαίτηση των πιστωτικών ιδρυμάτων για ασφάλιση περιουσιακών στοιχείων σε περιπτώσεις χορηγήσεων δανείων σε άτομα ή επιχειρήσεις.
7. Η παροχή φορολογικών κινήτρων για σύναψη ασφάλισης ζωής και συνεπώς προτροπής για αποταμίευση, ένα φαινόμενο που τονίζεται πολύ συχνά στον χώρο των ασφαλίσεων ζωής διεθνώς.

Ορισμένοι από τους προαναφερόμενους παράγοντες έχουν περισσότερο μόνιμη ισχύ, σε σχέση με άλλους που παρουσιάζουν εξάρσεις ανάλογα με τα γεγονότα.

Εκτός από τους παραπάνω αντικειμενικούς παράγοντες, υπάρχουν και ορισμένοι υποκειμενικοί που σχετίζονται άμεσα με τον εξεταζόμενο κλάδο, οι οποίοι επηρεάζουν με τον τρόπο τους τη ζήτηση των ασφαλιστικών προϊόντων. Τέτοιοι υποκειμενικοί παράγοντες είναι η φήμη της ασφαλιστικής αγοράς στο σύνολό της και η προβολή του θεσμού της Ιδιωτικής Ασφάλισης.

2.9.2. Κανάλια Διάθεσης ασφαλιστικών Προϊόντων

Βασικά στοιχεία για το πως παράγονται οι ασφαλιστικές υπηρεσίες έχουν σχέση με την τιμολόγηση, την εκτίμηση του κινδύνου και τη διαχείριση των αποζημιώσεων. Όσο μεγαλύτερος είναι ο μέσος όρος του χρόνου που παρεμβάλλεται μεταξύ των καταβληθέντων ασφάλιστρων τόσο μεγαλύτερη είναι και η επίδραση των επενδύσεων στην τιμολόγηση. Όταν το κεφάλαιο κάλυψης που ζητείται είναι πολύ υψηλό, τότε η διαδικασία γίνεται πιο περίπλοκη.

Οι ασφαλιστικές υπηρεσίες συνηθέστερα πωλούνται από:

1. Ασφαλιστικούς πράκτορες
2. Μεσίτες ασφαλίσεων
3. Ασφαλιστικούς συμβούλους και συντονιστές ασφαλιστικών συμβούλων
4. Ασφαλιστικούς υπαλλήλους

Μερικοί μάλιστα εμπορεύονται ασφάλειες απευθείας στον πελάτη χωρίς την παρέμβαση διαμεσολαβούντων, όπως μέσου του διαδικτύου, ή τηλεφωνικής προσέγγισης, ή αγγελίας σε κάποια εφημερίδα, κ.λ.π.

Από τις παραπάνω κατηγορίες διαμεσολαβούντων, οι δύο πιο διαδεδομένες από πλευράς όγκου εργασιών είναι αυτές των ασφαλιστικών πρακτόρων και των ασφαλιστικών συμβούλων.

Χαρακτηριστικό της ελληνικής αγοράς ιδιωτικής ασφάλισης είναι το γεγονός ότι οι πωλήσεις των ασφαλίσεων ζώης γίνονται ως επί το πλείστον μέσω ασφαλιστικών συμβούλων, ενώ οι πωλήσεις των ασφαλίσεων ζημιών (γενικές ασφαλίσεις) γίνονται κυρίως μέσω ασφαλιστικών πρακτόρων.

1. Ασφαλιστικοί πράκτορες

Ασφαλιστικός πράκτορας είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει ως αποκλειστικό έργο την ανάληψη με σύμβαση, έναντι προμήθειας, ασφαλιστικών εργασιών στο όνομα και για λογαριασμό μίας ή περισσότερων ασφαλιστικών επιχειρήσεων.

Ο ασφαλιστικός πράκτορας παρουσιάζει, προτείνει, προπαρασκευάζει, προσυπογράφει ή συνάπτει ο ίδιος ή δια μέσου άλλων διαμεσολαβούντων

ασφαλιστικές συμβάσεις, για λογαριασμό μιας ή περισσότερων ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Επίσης, παρέχει στον ασφαλισμένο κάθε αναγκαία συνδρομή κατά τη διάρκεια της ασφαλιστικής σύμβασης και ιδιαίτερα μετά την **επέλευση** ασφαλιστικής περίπτωσης.

Οι ασφαλιστικοί πράκτορες μπορεί να είναι είτε φυσικά πρόσωπα είτε επιχειρήσεις. Σε κάθε περίπτωση, είτε πρόκειται για φυσικό, είτε για νομικό πρόσωπο, δεν επιτρέπεται η ενασχόληση με άλλο επαγγελματικό αντικείμενο πέραν της πρακτόρευσης. Τα φυσικά πρόσωπα είναι επαγγελματίες εγγεγραμμένοι στο οικείο επιμελητήριο. Το κάθε όνομα καταχωρείται σε ειδικό μητρώο ασφαλιστικών πρακτόρων. Οι εταιρείες ασφαλιστικής πρακτόρευσης καταχωρούνται σε ειδική μερίδα του μητρώου ασφαλιστικών πρακτόρων.

Κάθε ασφαλιστικός πράκτορας (φυσικό ή νομικό πρόσωπο) αποτελεί αυτόνομη επιχείρηση η οποία έχει ως αποκλειστικό έσοδο τις προμήθειες από τις ασφαλιστικές εργασίες.

Ο ασφαλιστικός πράκτορας προκειμένου να συνεργαστεί με κάποια ασφαλιστική επιχείρηση συνάπτει με αυτή σύμβαση πρακτόρευσης, μπορεί δε να έχει τέτοιες συμβάσεις με περισσότερες από μία ασφαλιστικές επιχειρήσεις.

Αντίγραφο κάθε τέτοιας σύμβασης υποβάλλεται, από την ασφαλιστική επιχείρηση, στην αρμόδια διεύθυνση του Υπουργείου Ανάπτυξης. Η λύση της σύμβασης πρακτόρευσης ανακοινώνεται από την ασφαλιστική επιχείρηση στον τύπο.

Ο ασφαλιστικός πράκτορας είναι υποχρεωμένος μέσα σε τρεις μήνες από το διορισμό του να θέσει σε λειτουργία ίδια επαγγελματική εγκατάσταση (γραφείο κ.λπ.) στον τόπο που ορίζεται με τη σύμβαση πρακτόρευσης. Επίσης, είναι υποχρεωμένος να τηρεί βιβλίο καταχώρησης ασφαλιστηρίων για τις ασφαλιστικές συμβάσεις που συνάπτονται μέσω αυτού, καθώς και βιβλίο ζημιών που αφορούν αυτές τις συμβάσεις.

2. Μεσίτες ασφαλίσεων

Μεσίτης ασφαλίσεων είναι το πρόσωπο το οποίο έχει ως αποκλειστικό έργο, κατ' εντολή του ασφαλιζομένου, χωρίς να δεσμεύεται ως προς την επιλογή της

ασφαλιστικής επιχείρησης, έναντι προμήθειας που καταβάλλεται από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις, να φέρει σε επαφή ασφαλιζόμενους και ασφαλιστικές επιχειρήσεις, να προβαίνει σε όλες τις αναγκαίες προπαρασκευαστικές εργασίες για τη σύναψη ασφαλιστικών συμβάσεων, να λαμβάνει την αποδοχή από την ασφαλιστική επιχείρηση και την έγκριση του ασφαλιζόμενου και να βοηθά κατά τη διαχείριση και την εκτέλεσή τους, ιδίως σε περίπτωση επέλευσης του κινδύνου.

Για την άσκηση του επαγγέλματος του μεσίτη ασφαλίσεων απαιτείται εγγραφή του ενδιαφερόμενου στο οικείο Επαγγελματικό Επιμελητήριο.

Ο μεσίτης ασφαλίσεων πρέπει να απολαύει νομικής και οικονομικής ανεξαρτησίας έναντι των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Έχει δε την υποχρέωση να υποβάλει στους ασφαλιστές «συμφωνητικό ασφαλιστικής κάλυψης» στο οποίο αναγράφονται όλες οι προϋποθέσεις και οι όροι αποδοχής της ασφάλισης από τους ενδιαφερόμενους ασφαλιστές, οι οποίοι βεβαιώνουν την αποδοχή της κάλυψης του κινδύνου. Ο μεσίτης εκδίδει «πιστοποιητικό ασφάλισης» με βάση τα στοιχεία που συμφώνησε με την ασφαλιστική εταιρεία, το οποίο παραδίδει στον ασφαλισμένο. Ο μεσίτης αντικαθιστά το πιστοποιητικό ασφαλιστικής κάλυψης χωρίς υπαίτια βραδύτητα με το ασφαλιστήριο.

Η ευθύνη του μεσίτη έναντι του ασφαλιζόμενου περιορίζεται στη σωστή τήρηση και εφαρμογή των εγγράφων εντολών του δεύτερου.

3. Ασφαλιστικοί σύμβουλοι και συντονιστές ασφαλιστικών συμβούλων

- i. Ασφαλιστικός σύμβουλος είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο μελετά την αγορά, παρουσιάζει και προτείνει λύσεις ασφαλιστικής κάλυψης των αναγκών των πελατών, με ασφαλιστικές συμβάσεις για λογαριασμό των ασφαλιστικών επιχειρήσεων ή των ασφαλιστικών πρακτόρων ή μεσιτών ή συντονιστών ασφαλιστικών συμβούλων για την πρόσκτηση εργασιών. Η σχέση που συνδέει τον ασφαλιστικό σύμβουλο με τους ως άνω είναι σύμβαση έργου. Ο ασφαλιστικός σύμβουλος δεν έχει δικαίωμα υπογραφής ασφαλιστηρίων ούτε εκπροσώπησης ασφαλιστικής επιχείρησης ή ασφαλιστικού πράκτορα ή μεσίτη. Κάθε αντίθετη συμφωνία είναι άκυρη. Οι

ασφαλιστικοί σύμβουλοι εγγράφονται στο οικείο επαγγελματικό επιμελητήριο.

- ii. Συντονιστής ασφαλιστικών συμβούλων είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο για λογαριασμό μίας ασφαλιστικής επιχείρησης ζωής ή και μίας μόνο ασφαλιστικής επιχείρησης ασφαλίσεων κατά ζημιών, έναντι προμήθειας διαμεσολαβεί στη σύναψη ασφαλιστικών συμβάσεων διαμέσου ομάδας ασφαλιστικών συμβούλων, τους οποίους επιλέγει, εκπαιδεύει και εποπτεύει. Η σχέση που συνδέει το συντονιστή ασφαλιστικών συμβούλων με την ασφαλιστική επιχείρηση είναι σύμβαση έργου, η οποία καταρτίζεται εγγράφως. Οι συντονιστές ασφαλιστικών συμβούλων εγγράφονται στο οικείο επαγγελματικό επιμελητήριο.

Στην πράξη τα δίκτυα των ασφαλιστικών συμβούλων των επιχειρήσεων είναι οργανωμένα σε ομάδες οι οποίες επιβλέπονται από Συντονιστές Ασφαλιστικών Συμβούλων (Agency System). Κάθε τέτοιο δίκτυο ανήκει σε μία ασφαλιστική επιχείρηση και συνεργάζεται αποκλειστικά και μόνο με αυτή.

Τα έξοδα λειτουργίας των δικτύων (ενοίκια κ.λπ.) βαραίνουν την ασφαλιστική επιχείρηση. Οι ασφαλιστικοί σύμβουλοι και οι συντονιστές τους αμείβονται με προμήθειες ή και με άλλα συστήματα αμοιβών, από την ασφαλιστική επιχείρηση με την οποία συνεργάζονται.

4. Ασφαλιστικοί υπάλληλοι

Είναι συνήθως υπάλληλοι μιας ασφαλιστικής επιχείρησης, με έμμισθη σχέση, που δρουν για τα συμφέροντα της εταιρείας τους, πραγματοποιώντας ασφαλίσεις, ενώ συνεργάζονται αποκλειστικά με την επιχείρηση αυτή.¹⁵

2.10. Κίνδυνος και διακρίσεις του

Η λέξη «κίνδυνος» γενικά έχει δυο σημασίες.

- 1) Υποδηλώνει τον φόβο για την επέλευση ενός *τυχαίου* αλλά μόνο ζημιογόνου γεγονότος (εδώ χρησιμοποιείται και ο όρος καθαρός κίνδυνος, π.χ. φωτιά σε

ένα σπίτι, αρρώστια κ.λπ.), είτε για να υποδηλώσει το δέος εμπρός σε ένα τυχαίο μεν αλλά όχι αναγκαστικά ζημιογόνο γεγονός (π.χ. ο κίνδυνος πτώσης των μετοχών στο Χρηματιστήριο). Στη δεύτερη περίπτωση μιλάμε για κερδοσκοπικούς κινδύνους. Οι αντίστοιχοι αγγλικοί όροι είναι *pure* και *speculative (risks)*.

Γενικότερα οι κίνδυνοι διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- i. Οικονομικοί Κίνδυνοι
- ii. Ο κίνδυνος αγοράς
- iii. πιστωτικός κίνδυνος
- iv. Ο κίνδυνος ρευστότητας
- v. Ο κίνδυνος της καλής φήμης

Οι κίνδυνοι μπορούν, επίσης, να ταξινομηθούν σε:

- i. Καθαρούς και κερδοσκοπικούς
- ii. Στατικούς και δυναμικούς
- iii. Γενικευμένους και ειδικούς

Ειδικότερα για κάθε μια από τις παραπάνω κατηγορίες έχουμε:

i. Καθαροί και κερδοσκοπικοί κίνδυνοι

Καθαρός κίνδυνος είναι η κατάσταση, στην οποία υπάρχουν μόνο οι πιθανότητες απώλειας ή μη απώλειας, αλλά όχι κέρδους.

Κερδοσκοπικός κίνδυνος είναι μια κατάσταση από την οποία μπορεί να προκύψει κέρδος ή ζημιά.

Η διάκριση σε καθαρούς και κερδοσκοπικούς κινδύνους είναι σημαντική για τους εξής λόγους:

1. Οι ασφαλιστές ασφαλίζουν μόνο καθαρούς κινδύνους, ενώ οι κερδοσκοπικοί κίνδυνοι κατά κανόνα δεν ασφαλίζονται.
2. Ο νόμος των μεγάλων αριθμών εφαρμόζεται ευκολότερα στους καθαρούς κινδύνους από ό,τι στους κερδοσκοπικούς.

ii. Στατικοί και δυναμικοί κίνδυνοι

Στατικοί κίνδυνοι είναι οι κίνδυνοι που ενυπάρχουν σε ένα δεδομένο περιβάλλον και συνδέονται με απώλειες από τη μη ομαλή λειτουργία της φύσης ή λάθη και παραλείψεις των ανθρώπων.

Οι δε **δυναμικοί κίνδυνοι** συνδέονται με ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Βασικές είναι οι διαφορές μεταξύ των στατικών και δυναμικών κινδύνων:

1. Οι περισσότεροι στατικοί κίνδυνοι είναι καθαροί, ενώ οι δυναμικοί κίνδυνοι είναι πάντα κερδοσκοπικοί.
2. Οι δυναμικοί κίνδυνοι επηρεάζουν συνήθως περισσότερα άτομα και έχουν ευρύτερη επίδραση στην κοινωνία από τους στατικούς.
3. Οι δυναμικοί κίνδυνοι μπορεί να συνεπάγονται κέρδος για την κοινωνία, ενώ οι στατικοί συνεπάγονται πάντα ζημιά.

iii. Γενικευμένοι και ειδικοί κίνδυνοι

Γενικευμένος κίνδυνος είναι ο κίνδυνος που επηρεάζει όλη την οικονομία ή μεγάλο αριθμό ατόμων ή ομάδων στην οικονομία.

Ειδικός κίνδυνος είναι ένας κίνδυνος που επηρεάζει μόνο το άτομο, και όχι το σύνολο ή τη χώρα. Η διάκριση σε γενικευμένους και ειδικούς κινδύνους είναι σημαντική, καθώς η κρατική αρωγή συνήθως χρειάζεται για την ασφάλιση γενικευμένων κινδύνων.¹⁵

2.11. Υποχρεώσεις και Καθήκοντα του Ασφαλισμένου

Ο ασφαλιζόμενος είναι υποχρεωμένος, πριν συνάψει την ασφαλιστική σύμβαση, να ορίσει συγκεκριμένα το τι θέλει να ασφαλίσει στην ασφαλιστική εταιρία.

Δηλωτέα είναι όσα γεγονότα είναι δυνατό να επηρεάσουν τη βούληση του ασφαλιστή για να καταρτίσει τη σύμβαση. Για το λόγο αυτό υπάρχει έντυπο

ερωτηματολόγιο του ασφαλιστή, το οποίο αφού το συμπληρώσει κατάλληλα και με ακρίβεια, ο ασφαλιζόμενος, το επιστρέφει στον ασφαλιστή.

Ο ασφαλιστής, εφόσον αποδεχθεί το συμπληρωμένο ερωτηματολόγιο, ευθύνεται υπό την προϋπόθεση ότι αυτά τα οποία δηλώθηκαν δεν περιέχουν δόλο ή σκόπιμη αποσιώπηση μερικών από τα ουσιώδη γεγονότα. Η ανακριβής δήλωση για να απαλλάξει τον ασφαλιστή από την αναληφθείσα ευθύνη αποζημίωσης, πρέπει να αφορά τα γεγονότα εκείνα, από την κατάσταση των οποίων θα κρίνει το μέγεθος του κινδύνου. Τέτοια γεγονότα ή καταστάσεις μπορούν να είναι π.χ. ο τύπος του αυτοκινήτου, η χρήση του, το έτος κατασκευής και η ιπποδύναμή του.

Θεμελιώδης υποχρέωση του ασφαλιζομένου είναι η πληρωμή του ασφαλιστρού και η αναγγελία της μεταβολής και της επέκτασης του κινδύνου. Η μεταβολή πρέπει να είναι τέτοια, ώστε αν την γνώριζε ο ασφαλιστής, να μην έδινε τη συγκατάθεσή του ή να μην την έδινε με τους ίδιους όρους. Μια τέτοια ουσιώδης μεταβολή είναι η αλλαγή χρήσης του αυτοκινήτου, το οποίο δηλώθηκε ως επιβατικό, σε εμπορικό και αντίστροφα, ή η μετατροπή του σε λεωφορείο. Η επέκταση αυτή ή η μεταβολή του κινδύνου παρέχει στον ασφαλιστή το δικαίωμα να καταγγείλει την ασφαλιστική σύμβαση και σε περίπτωση, κατά την οποία το επιτύχει, να απαλλαγεί από την υποχρέωση να προβεί σε παροχή αποζημίωσης.

Ο ασφαλιζόμενος υποχρεούται, μέσα σε τακτή προθεσμία, να αναγγείλει με συστημένη επιστολή προς τον ασφαλιστή το ατύχημα, περιγράφοντας με κάθε δυνατή λεπτομέρεια τη φύση του ατυχήματος και τα γεγονότα, τα οποία επακολούθησαν.⁴

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Η ελληνική ασφαλιστική αγορά, μετά από δύο χρονιές χαμηλών ποσοστών αύξησης το 2000 και το 2001, επανακάμπτει σταδιακά στους ρυθμούς των προηγούμενων ετών, οι οποίοι ήταν σαφώς ανώτεροι του πληθωρισμού.

Η συνολική εγχώρια παραγωγή ασφαλιστρων της περιόδου 2002-2004 ήταν ανοδική, με τη μεγαλύτερη ετήσια ποσοστιαία αύξηση να σημειώνεται το 2004 και να διαμορφώνεται σε 12%, οπότε τα συνολικά ασφάλιστρα ανήλθαν σε 3.623,9 εκατ. Ευρώ, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 8,9% έναντι του 2003. Το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου Ζωής στη συνολική παραγωγή ασφαλιστρων μειώθηκε από 51,3% το 2000 σε 47,7% το 2004, εμφανίζοντας την χαμηλότερη τιμή το 2003 με 44,4%. Αντίθετα, οι Ασφαλίσεις κατά Ζημιών κάλυψαν το μεγαλύτερο μέρος των συνολικών ασφαλιστρων με μερίδιο άνω του 50% την περίοδο 2000- 2004 και συγκεκριμένα με 52,3% το 2004.

Πιο συγκεκριμένα, οι Ασφαλίσεις κατά Ζημιών αυξήθηκαν κατά 2,4% το 2004 σε σχέση με το προηγούμενο έτος ενώ οι Ασφαλίσεις Ζωής αυξήθηκαν κατά 17,1% δικαιολογώντας το χαρακτηρισμό ότι αποτελούν την ατμομηχανή του κλάδου.

Στις Ασφαλίσεις Ζημιών ο κλάδος ασφάλισης της αστικής ευθύνης χερσαίων οχημάτων καταλαμβάνει το 47,9% της συνολικής ετήσιας παραγωγής των Ασφαλίσεων Ζημιών, αν και το ποσοστό συμμετοχής του κλάδου μειώνεται σταδιακά τα τελευταία χρόνια από 49,3% το 2003 και 50,3% το 2002. Η ασφάλιση κατά πυρκαγιάς και στοιχείων της φύσης αντιπροσωπεύει το 15,7%, με ποσοστό συμμετοχής σταδιακά αυξανόμενο, ενώ την υψηλότερη ποσοστιαία αύξηση κατά την περίοδο 2003-2004, παρουσίασε η παραγωγή ασφαλιστρων του κλάδου Γενικής Αστικής Ευθύνης με 26%.

Στις Ασφαλίσεις Ζωής, ο κλάδος Ζωής με τα παραδοσιακά ατομικά και ομαδικά ασφαλιστήρια συμβόλαια συγκεντρώνει το 60,3% της παραγωγής των ασφαλιστρων Ζωής, ακολουθούμενος από τον κλάδο των Ασφαλίσεων Ζωής συνδεδεμένων με επενδύσεις (συμβόλαια τύπου unit – linked), ο οποίος

συγκεντρώνει το 26,4% και ο οποίος παρουσίασε την υψηλότερη ποσοστιαία αύξηση της περιόδου 2003-2004 κατά 54,7%.

Από την εξέταση της παραγωγής ασφαλιστρών των ασφαλιστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιήθηκαν στην Ελλάδα το 2004 καθώς και των μεριδίων αγοράς που καλύπτουν τόσο στις Ασφαλίσεις Ζωής όσο και στις Ασφαλίσεις Ζημιών προκύπτει ότι, στις Ασφαλίσεις Ζωής οι πέντε μεγαλύτερες σε παραγωγή ασφαλιστρών επιχειρήσεις κατέχουν το 64% της αγοράς του κλάδου το 2004 έναντι ποσοστού 62,5% το 2003. Επίσης, οι δέκα μεγαλύτερες κατέχουν το 88,9%, ενώ οι δεκαπέντε πρώτες το 97,4%. Μεριδίο της αγοράς μεγαλύτερο του 10% εμφανίζουν τέσσερις ασφαλιστικές επιχειρήσεις με 54,3% συμμετοχής στο σύνολο της παραγωγής του κλάδου Ζωής, ενώ δέκα εταιρείες εμφανίζουν μερίδιο μεταξύ 1% και 10% καλύπτοντας το υπόλοιπο 42%.

Επομένως, η τάση συγκέντρωσης ασφαλιστρών στις Ασφαλίσεις Ζωής παρουσιάζεται έντονη και το 2004 και χαρακτηρίζεται από τα μεγάλα μερίδια αγοράς που κατέχουν οι μεγαλύτερες, σε παραγωγή ασφαλιστρών, επιχειρήσεις.

Στις Ασφαλίσεις Ζημιών οι πέντε μεγαλύτερες σε παραγωγή ασφαλιστρών επιχειρήσεις συνεισφέρουν το 38,8% της παραγωγής του κλάδου έναντι ποσοστού 42,8% το 2003. Το 2004, οι δέκα μεγαλύτερες κατέχουν το 56,1% έναντι ποσοστού 58,4% το 2003, οι δεκαπέντε πρώτες το 69,4% και οι είκοσι πρώτες το 78,3%. Μεριδίο της αγοράς μεγαλύτερο του 10% στις Ασφαλίσεις Ζημιών εμφανίζει μία μόνο επιχείρηση, με 15,3% συμμετοχή στο σύνολο της παραγωγής Ασφαλίσεων Ζημιών, ενώ είκοσι πέντε ασφαλιστικές επιχειρήσεις εμφανίζουν μερίδιο μεταξύ 1% και 10%, με 69,9% συμμετοχή στο σύνολο.

Συμπεραίνοντας, η τάση συγκέντρωσης των Ασφαλίσεων Ζημιών εμφανίζεται ελάχιστα διαφοροποιημένη το 2004 έναντι του 2003 για τις πρώτες σε παραγωγή εταιρείες, υπάρχει όμως μεγάλη διασπορά της παραγωγής ασφαλιστρών μεταξύ των επιχειρήσεων του κλάδου Ζημιών σε σχέση με αυτή του κλάδου Ζωής.

Η αύξηση της παραγωγής ασφαλιστρών του κλάδου σε πραγματικές τιμές είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση συμμετοχής τους στο Α.Ε.Π. της χώρας κατά 2,2% έναντι 2,1% το 2003. Παράλληλα, το σύνολο των επενδύσεων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων παρουσίασε αύξηση 14,9% σε σχέση με το 2003, τα Ίδια Κεφάλαιά τους ανήλθαν σε 1,68 δισ. Ευρώ επιτυγχάνοντας αύξηση 8,9%, και

το σύνολο του Ενεργητικού επίσης αυξήθηκε κατά 10,7% και διαμορφώθηκε στα 10,6 δισ. Ευρώ.

Όσων αφορά στα αποτελέσματα της χρήσεως 2004, 70 ασφαλιστικές επιχειρήσεις κατέγραψαν κέρδη 142,07 εκατ. Ευρώ έναντι 29 οι οποίες, κατέγραψαν ζημίες ύψους 204,94 εκατ. Ευρώ με αποτέλεσμα να παρουσιαστεί ζημία 62,9 εκατ. Ευρώ έναντι κερδών 104,5 εκατ. Ευρώ το 2003. Ένας πολύ σημαντικός δείκτης του βαθμού ανάπτυξης της ασφαλιστικής αγοράς, ο οποίος αποδεικνύει τη δυναμικότητα και το βαθμό ωρίμανσης ιδιαίτερα του κλάδου Ζωής, προκύπτει από τον υπολογισμό του συνόλου των επενδύσεων σαν ποσοστό του Α.Ε.Π. της χώρας. Το ποσοστό αυτό, αφού το 2000 έλαβε τη μέγιστη τιμή των τελευταίων 12 ετών, παρουσίασε κάμψη τα επόμενα δύο έτη και το 2004 παρουσίασε ανάκαμψη στο επίπεδο του 4,8%. Απέχει όμως αρκετά από το αντίστοιχο μέσο ποσοστό των άλλων ευρωπαϊκών χωρών με υψηλότερο βαθμό ανάπτυξης της ασφαλιστικής αγοράς.

Ένα άλλο εξίσου σημαντικό μέγεθος το οποίο θα πρέπει να αναλυθεί είναι οι καταβληθείσες παροχές και αποζημιώσεις προς τους ασφαλισμένους. Το σύνολο αυτών ανήλθε το 2004 σε 1.920,1 εκατ. Ευρώ παρουσιάζοντας αύξηση κατά 4,4% από την προηγούμενη χρονιά. Το 45,6% του συνόλου αφορούσε τις Ασφαλίσεις Ζωής, το 39,3% τις Ασφαλίσεις Αστικής Ευθύνης Οχημάτων και το 15,1% τις λοιπές Ασφαλίσεις Ζημιών, οι αποζημιώσεις των οποίων παρουσίασαν μείωση 17% σε σχέση με το 2003.

Τα κατά κεφαλήν ασφάλιστρα παρουσιάζουν αυξητική τάση από το 1998, όπου ανέρχονταν σε 178,45 Ευρώ, ώστε το 2004 το ποσό τους να αγγίζει τα 328,22 Ευρώ, εκ των οποίων τα 171,65 Ευρώ αφορούν στα κατά κεφαλήν ασφάλιστρα Ζημιών και τα 156,75 Ευρώ στα κατά κεφαλήν ασφάλιστρα Ζωής.

Οι συνολικές μέσες μηνιαίες δαπάνες για ασφάλιστρα ανά νοικοκυριό σε όλες τις περιοχές της χώρας κατά την περίοδο 2000-2004 ανήλθαν σε 26,34 Ευρώ, αντιπροσωπεύοντας μόλις το 1,9% του συνόλου των μηνιαίων δαπανών ανά νοικοκυριό.

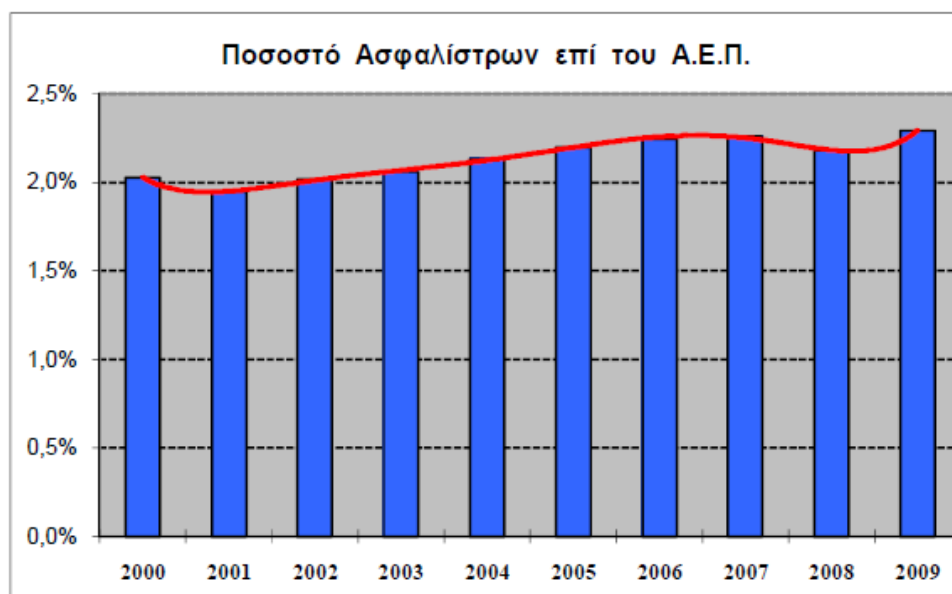
Η μεγαλύτερη αναλογία για ασφαλίσεις στο σύνολο των δαπανών παρουσιάζεται στα νοικοκυριά της περιφέρειας της πρωτεύουσας με 2,2% και η μικρότερη στα νοικοκυριά των αγροτικών περιοχών με 1,3%. Επίσης για όλες τις κατηγορίες των περιοχών, το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών για ασφαλίσεις

αντιστοιχεί στις ασφαλίσσεις Αυτοκινήτου και ακολουθούν οι Ασφαλίσσεις Ζωής, ενώ οι δαπάνες για ασφαλίσσεις σχετικές με την κατοικία είναι συγκριτικά οι χαμηλότερες.¹⁶

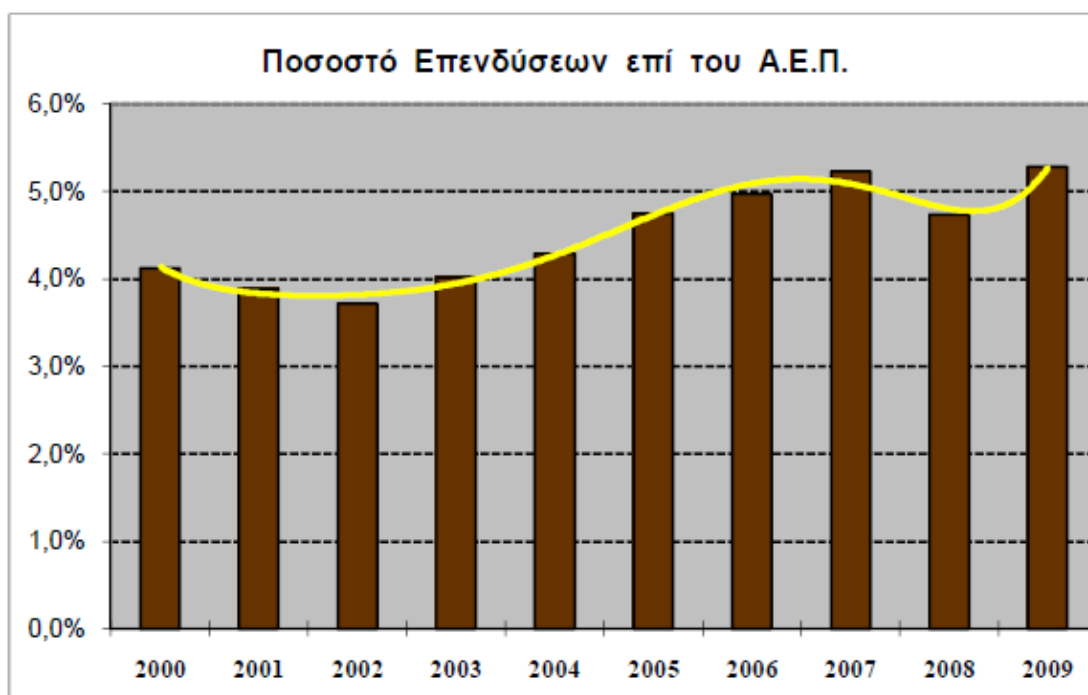
I. ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Πίνακας 1: Ποσοστό Ασφαλίσεων επί του Α.Ε.Π.			
	Εγγεγραμμένα Ασφάλιστρα	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	%
2000	2.764,4	136.281	2,03%
2001	2.855,6	146.428	1,95%
2002	3.159,4	156.615	2,02%
2003	3.550,7	172.431	2,06%
2004	3.970,2	185.813	2,14%
2005	4.296,3	195.366	2,20%
2006	4.730,2	210.459	2,25%
2007	5.122,2	226.437	2,26%
2008	5.212,5	239.141	2,18%
2009	5.448,1	237.494	2,29%

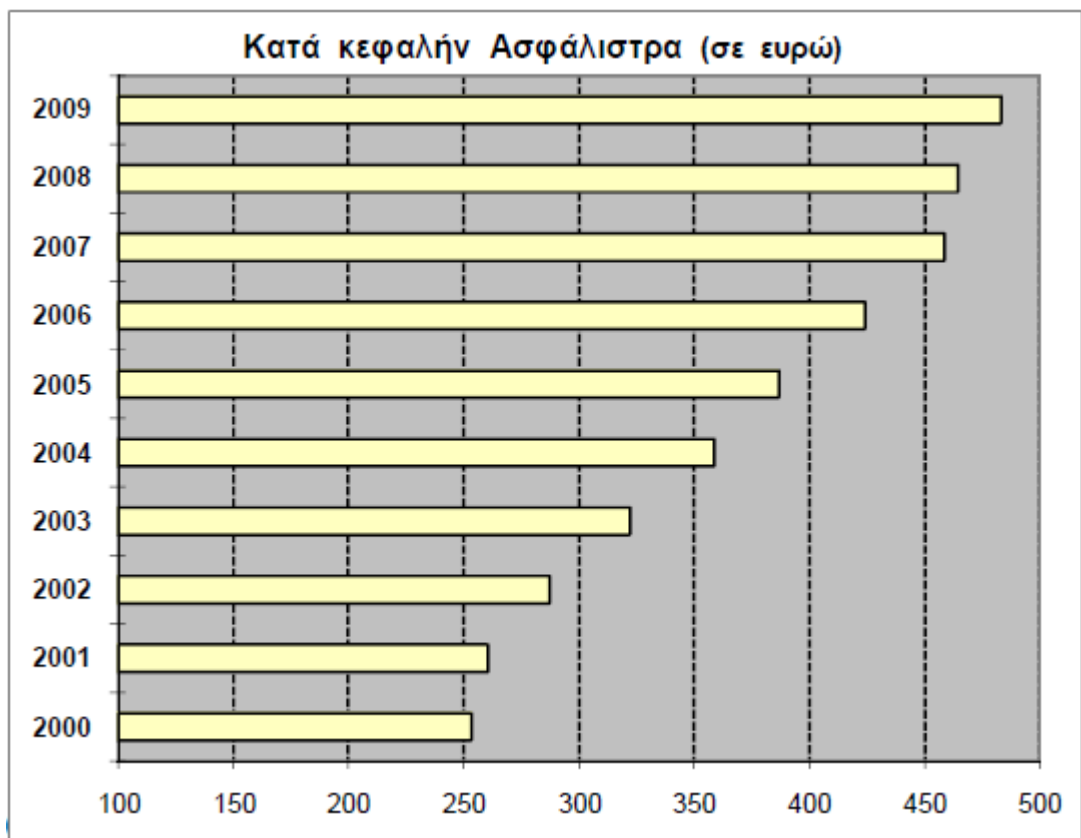
Πηγή: ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ- <http://www.eaee.gr/>

Πίνακας 2: Ποσοστό Επενδύσεων επί του Α.Ε.Π.			
	Σύνολο Επενδύσεων	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	%
2000	5.627,0	136.281	4,13%
2001	5.695,5	146.428	3,89%
2002	5.820,1	156.615	3,72%
2003	6.928,3	172.431	4,02%
2004	7.962,7	185.813	4,29%
2005	9.267,2	195.366	4,74%
2006	10.460,3	210.459	4,97%
2007	11.843,1	226.437	5,23%
2008	11.326,4	239.141	4,74%
2009	12.539,4	237.494	5,28%

Πηγή: ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ - <http://www.eaee.gr/>

Πίνακας 3: Συνολικά κατά Κεφαλήν Ασφάλιστρα (σε ευρώ)			
	Σύνολο Ασφαλιστρων	Πληθυσμός	Κατά Κεφαλήν Ασφάλιστρα
2000	2.764,4	10.917.457	253,21
2001	2.855,6	10.949.953	260,78
2002	3.159,3	10.987.559	287,54
2003	3.550,7	11.023.532	322,10
2004	3.970,2	11.061.735	358,91
2005	4.296,3	11.103.929	386,92
2006	4.730,2	11.148.533	424,29
2007	5.122,2	11.171.740	458,50
2008	5.212,5	11.221.533	464,51
2009	5.448,1	11.269.827	483,42

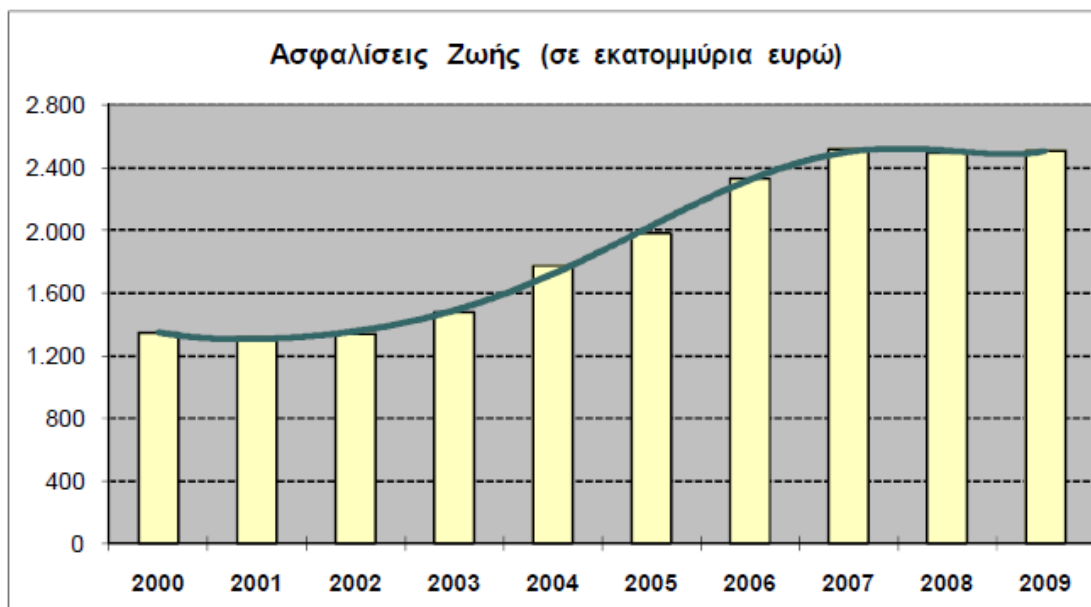
Πηγή: ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ - <http://www.eaee.gr/>

II. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΡΩΝ

Πίνακας 4: Ασφαλίσεις Ζημιών		
	Εγγεγραμμένα Ασφάλιστρα	Ετήσια Αύξηση
2000	1.417,8	17,03%
2001	1.537,5	8,45%
2002	1.816,6	18,15%
2003	2.075,3	14,24%
2004	2.197,4	5,88%
2005	2.314,9	5,35%
2006	2.402,7	3,79%
2007	2.602,1	8,30%
2008	2.716,4	4,39%
2009	2.938,7	8,18%

Πηγή: *ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ* - <http://www.eaee.gr/>

Πίνακας 5: Ασφαλίσεις Ζωής		
	Εγγεγραμμένα Ασφάλιστρα	Ετήσια Αύξηση
2000	1.346,6	-1,39%
2001	1.318,0	-2,12%
2002	1.342,8	1,88%
2003	1.475,4	9,88%
2004	1.772,8	20,16%
2005	1.981,3	11,76%
2006	2.327,5	17,47%
2007	2.520,1	8,27%
2008	2.496,1	-0,95%
2009	2.509,4	0,53%

Πηγή: ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ - <http://www.eaee.gr/>

Πίνακας 6: Σύνολο Ασφαλίσεων		
	Εγγεγραμμένα Ασφάλιστρα	Ετήσια Αύξηση
2000	2.764,4	6,79%
2001	2.855,6	3,30%
2002	3.159,3	10,64%
2003	3.550,7	12,39%
2004	3.970,2	11,81%
2005	4.296,3	8,21%
2006	4.730,2	10,10%
2007	5.122,2	8,29%
2008	5.212,5	1,76%
2009	5.448,1	4,52%

Πηγή: ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ - <http://www.eaee.gr/>

3.1. Τα Προβλήματα της Ελληνικής Ασφαλιστικής Αγοράς

Ο κλάδος της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς, όπως συμπεραίνουμε από τα παραπάνω βρίσκεται μεν σε τροχιά δυναμικής ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια ωστόσο όμως, αντιμετωπίζει και μια πληθώρα προβλημάτων τα οποία αναλύονται εκτενώς παρακάτω.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του κλάδου είναι ότι υπολείπεται σημαντικά των αντίστοιχων ευρωπαϊκών αγορών, τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Η κυριότερη αιτία για την υστέρηση αυτή είναι η έλλειψη αξιοπιστίας που αντιμετωπίζει ο συγκεκριμένος κλάδος στην Ελλάδα και η χαμηλή ασφαλιστική συνείδηση των πολιτών.

Η αναξιπιστία του κλάδου ενισχύεται από την ασύδοτη λειτουργία ενός περιορισμένου αριθμού εταιρειών, ιδίως στον κλάδο του Αυτοκινήτου, οι οποίες επιδίδονται σε αθέμιτο ανταγωνισμό προσφέροντας ιδιαίτερα χαμηλά ασφάλιστρα στους καταναλωτές, καταλήγοντας να δημιουργούν μια αρνητική εικόνα για τον κλάδο όταν, ελλείψεως επαρκούς ρευστότητας, αδυνατούν τελικά να αποζημιώσουν

τους πελάτες τους. Αυτή η πολιτική τις οδηγεί σε πτώχευση ή σε ανάκληση της άδειας λειτουργίας τους με αποτέλεσμα οι καταναλωτές να γίνονται επιφυλακτικοί.

Όσων αφορά στην έλλειψη ασφαλιστικής συνείδησης από πλευράς του καταναλωτή, θα πρέπει να αναφερθεί ότι δεν υπάρχει συστηματική ενημέρωση σχετικά με τους κινδύνους που διατρέχουν τα άτομα και οι επιχειρήσεις από την καθημερινή τους δραστηριότητα, τους παράγοντες που απειλούν την ατομική περιουσία, ούτε τις δυνατότητες εξασφάλισης που τους παρέχει η ιδιωτική ασφάλιση.

Η ελλιπής πληροφόρηση των καταναλωτών γύρω από τον κλάδο της Ιδιωτικής Ασφάλισης είναι ευθύνη τόσο της Πολιτείας όσο και των ασφαλιστικών εταιρειών και έχει οδηγήσει στην εσφαλμένη εντύπωση ότι η ασφάλιση ταυτίζεται μόνο με τον κλάδο Αυτοκινήτων. Επίσης, η μη επαρκής αναφορά στους τομείς προφύλαξης ή πρόληψης έχει σαν αποτέλεσμα, με την επέλευση των κινδύνων να επιβαρύνεται εις το ακέραιο το ίδιο το άτομο ή η οικογένεια του παθόντος ενώ σε περιπτώσεις μεγάλων καταστροφών όπως σεισμοί ή πλημμύρες καταλήγει να επιβαρύνεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την ενίσχυση των πληγέντων.

Παράλληλα, η έλλειψη παροχής κινήτρων από την πλευρά του κράτους είναι σημαντικός παράγοντας αποτροπής των καταναλωτών από την ιδιωτική ασφάλιση. Σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχει ένα αρκετά ευνοϊκό φορολογικό πλαίσιο για τις Ασφαλίσεις Ζωής, καθώς αυτές θεωρούνται ως συμπληρωματικές των κρατικών συνταξιοδοτικών συστημάτων. Το αντίστοιχο πλαίσιο της χώρας μας υπολείπεται σημαντικά των ρυθμίσεων αυτών.

Σύμφωνα με τα ελληνικά δεδομένα, το μέτρο της φορολογικής απαλλαγής, από το φορολογητέο εισόδημα, ενός ποσού από τα ετησίως καταβληθέντα ασφαλιστρα κλάδου Ζωής είναι μεμονωμένο, καθώς δεν αναγνωρίζονται οι δαπάνες ασφαλιστικής κάλυψης άλλων κινδύνων, όπως της πυρκαγιάς, ώστε να γίνει πιο συμφέρουσα για τον καταναλωτή η στροφή του προς την ιδιωτική ασφάλιση.

Επομένως, μέχρι και σήμερα δεν έχουν γίνει κινήσεις ανάδειξης της ιδιωτικής ασφάλισης, ούτε έχει δοθεί κατάλληλη έμφαση από τους αρμόδιους φορείς για τη σημασία και το όφελός της ώστε να ενισχυθεί η ασφαλιστική συνείδηση των πολιτών.

Ωστόσο, δεδομένων των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα, τα οποία γίνονται περισσότερο δυσεπίλυτα εξαιτίας των δημογραφικών προοπτικών της χώρας, απαιτείται συστηματική προσπάθεια προσέγγισης των καταναλωτών και παροχή κινήτρων ώστε η ασφαλιστική αγορά στην ελληνική κοινωνία να αποκτήσει ακόμα μεγαλύτερο μερίδιο.

Τέλος, ένας άλλος λόγος που ενοχοποιείται για την υστέρηση της ιδιωτικής ασφάλισης είναι το χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα που καταγράφεται στην Ελλάδα.

Βέβαια υπάρχουν παραδείγματα χωρών, όπως η Πορτογαλία, με επίσης χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, αλλά με πολύ μεγαλύτερη παραγωγή ασφαλιστρών. Δεν έχει γίνει δηλαδή ακόμα αντιληπτό στην Ελλάδα ότι η ιδιωτική ασφάλιση είναι πρωταρχική ανάγκη και όχι πολυτέλεια.

Εύλογα από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι ο κλάδος έχει πολλές προοπτικές αρκεί να τις εκμεταλλευτούμε σωστά και να προβούν οι αρμόδιοι φορείς σε κατάλληλες ενέργειες ενίσχυσής του, ώστε να αξιοποιηθούν κατάλληλα όλες οι δυνατότητες και να διαδραματίσει ένα ισχυρότερο ρόλο στο μέλλον.

Εκτός από την υστέρηση του κλάδου υπάρχουν και τα θεσμικά προβλήματα, τα οποία σχετίζονται με την παρουσία του θεσμού στη χώρα μας και τα οποία αφορούν σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς όπως την Πολιτεία, την εποπτεύουσα αρχή, τις ασφαλιστικές εταιρείες και τους καταναλωτές και τα διαρθρωτικά ή ενδογενή προβλήματα των ίδιων των ασφαλιστικών εταιρειών, που αφορούν κυρίως στην παρουσία τους και στην καθημερινή λειτουργία τους.

Ένα από τα βασικότερα θεσμικά προβλήματα του κλάδου τα τελευταία έτη είναι η καθυστέρηση της προσαρμογής του εθνικού δικαίου στις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν κυρίως στη δημιουργία της ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Ασφαλίσεων.

Συνέπεια της καθυστέρησης εκσυγχρονισμού της νομοθεσίας, ήταν η ύπαρξη διοικητικά καθοριζόμενων τιμολογίων κυρίως στους κλάδους αυτοκινήτων και πυρός, γεγονός που οδήγησε σε στρέβλωση των συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ των ασφαλιστικών εταιρειών. Οι μικρότερες ασφαλιστικές εταιρείες

προσπαθούν να αυξήσουν την παραγωγή ασφαλιστρων και τα μερίδια που κατέχουν στην αγορά τιμολογώντας σε αρκετές περιπτώσεις σε ιδιαιτέρως χαμηλά επίπεδα, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τη συχνότητα έλευσης του κινδύνου. Εκτός από την αύξηση της έντασης του εσωτερικού ανταγωνισμού, η συγκεκριμένη πρακτική οδηγεί σε αρνητικά τεχνικά αποτελέσματα και τελικά σε επιβάρυνση του συνόλου των επιχειρήσεων του κλάδου, μέσω του επικουρικού κεφαλαίου. Αποτέλεσμα αυτών είναι ο μη σωστός υπολογισμός των ασφαλιστρων, με βάση τα στατιστικά στοιχεία της εξέλιξης των ζημιών κάθε κλάδου σε συνδυασμό με το λειτουργικό κόστος της εταιρείας.

Επίσης σύμφωνα με την υπάρχουσα κατάσταση, τα προβλήματα λειτουργίας μιας εταιρείας όπως η αδυναμία εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων, η άρνηση ή η αδικαιολόγητη καθυστέρηση πληρωμών αποζημιώσεων και οι οφειλές σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης διογκώνονται, ακολουθούνται από ελέγχους και τέλος, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, επιβάλλονται τα αναλογούντα πρόστιμα ή ανακαλείται η άδεια λειτουργίας της ασφαλιστικής εταιρείας.

Σε αυτό το σημείο επομένως καλείται η εποπτεύουσα αρχή να αναλάβει τον κατάλληλο προληπτικό έλεγχο της δημιουργίας σωστών αποθεμάτων εκκρεμών ζημιών ή της επενδυτικής πολιτικής των αποθεμάτων της εταιρείας ώστε να εντοπίζονται έγκαιρα οι αιτίες που πιθανόν να οδηγήσουν σε προβλήματα. Με αυτό τον τρόπο θα ελαχιστοποιηθούν οι περιπτώσεις ανακλήσεως αδειών λειτουργίας ασφαλιστικών εταιρειών, αλλά και όταν υπάρξει περίπτωση ανάκλησης αδειάς, το πρόβλημα που θα μεταβιβασθεί στις υπόλοιπες εταιρείες θα είναι ελαχιστοποιημένο. Ευνόητο είναι ότι τέτοιου είδους έλεγχοι απαιτούν απόλυτα εξειδικευμένους ελεγκτές, με υψηλή τεχνική και επιστημονική κατάρτιση, αλλά και πλήρη μηχανογραφική υποστήριξη των υπηρεσιών της εποπτεύουσας αρχής.

Από τα προβλήματα διαρθρωτικής φύσεως του κλάδου το σημαντικότερο είναι η ύπαρξη πολλών μικρού μεγέθους, από πλευράς παραγωγής ασφαλιστρων, εταιρειών, γεγονός που οδηγεί στον κατακερματισμό της αγοράς σε πολλές εταιρείες με μικρό μερίδιο σε σύγκριση με τις αντίστοιχες αγορές των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτές οι εταιρείες στηρίζονται κατά κύριο λόγο στην παραγωγή του κλάδου Αυτοκινήτου, με αποτέλεσμα να βρίσκονται συνεχώς εκτεθειμένες στα ζημιογόνα αποτελέσματα της ασφάλισης Αυτοκινήτου.

Συνήθως, εταιρείες της κατηγορίας αυτής χαρακτηρίζονται από χαμηλά οικονομικά μεγέθη όπως Ίδια Κεφάλαια, Επενδύσεις και σύνολο Ενεργητικού.

Επιπλέον, οι συγκεκριμένες εταιρείες, λόγω του μεγέθους τους, εκτός από εκτεθειμένες σε υψηλό ασφαλιστικό κίνδυνο, είναι και ευάλωτες σε χρηματοοικονομική αστάθεια. Επιπρόσθετα, στερούνται οργανωμένων τμημάτων διαχείρισης επενδύσεων με αποτέλεσμα να αδυνατούν να εκμεταλλευτούν τα σύγχρονα χρηματοοικονομικά εργαλεία τόσο για την αντιμετώπιση των κινδύνων, όσο και για τη βελτιστοποίηση της απόδοσης των επενδύσεων. Τέλος, το κόστος λειτουργίας τους κρίνεται αρκετά υψηλό σε σχέση με το μέγεθός τους.

Εξίσου σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η επιλογή ορισμένων νέων εταιρειών για σύντομη ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους και πραγματοποίηση υψηλών κερδών σε μικρή χρονική και τοπική κλίμακα. Η ύπαρξη έντονου ανταγωνισμού από ένα πλήθος εταιρειών σε μία σχετικά μικρή αγορά αποβαίνει τελικά εις βάρος τους λόγω υπερβολικής αύξησης των εξόδων όπως οι αυξημένες αποζημιώσεις, το υψηλό λειτουργικό κόστος και η αύξηση διαφήμισης για εταιρική προβολή. Αγνοούν το γεγονός ότι το όφελος των ασφαλιστικών εταιρειών προέρχεται από το μεγάλο αριθμό συμβολαίων σε ένα μακρύ χρονικό διάστημα.

Η γρήγορη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων θα συμβάλλει στην άρση των εμποδίων και στην πιο εύρυθμη λειτουργία του κλάδου.¹⁶

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

4.1. Γενικά

Το ασφαλιστικό σύστημα στην Ελλάδα αναπτύχθηκε, δυστυχώς, όπως και πολλά άλλα, στη δημόσια διοίκηση ή στις υποδομές, απρογραμμάτιστα και ευκαιριακά. Σταδιακά, δημιουργήθηκε και στον τομέα αυτό πολυδιάσπαση υπηρεσιών, αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων, δαιδαλώδη και αντιφατική νομοθεσία.

Με την ασφαλιστική μεταρρύθμιση, θεσπίζεται μια σειρά μέτρων προκειμένου να απαλειφθούν οι στρεβλώσεις, να παταχθεί η εισφοροδιαφυγή, να σταματήσουν οι ανισότητες στις συντάξεις και να σταματήσουν οι σπατάλες στις δαπάνες περίθαλψης. Ο κρατικός προϋπολογισμός επιχορήγησε το σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης με 14,6 δις ευρώ το 2007 και με 18 δις ευρώ το 2008, αύξηση της τάξεως του 22% μέσα σε ένα χρόνο. Συνολικά, οι δαπάνες του συστήματος για το 2007 ήταν 23,80 δις ευρώ ή 12,6% του ΑΕΠ, με ραγδαία αυξανόμενη τάση. Στα επόμενα χρόνια, αν δεν αλλάξει κάτι, το ποσό θα έφθανε στο 25% του ΑΕΠ, δηλαδή θα πρέπει να διατίθενται για συντάξεις όλα τα ποσά που σήμερα δίνονται για υγεία, παιδεία και πολιτισμό, γεγονός το οποίο υποδηλώνει την κατάρρευση του κοινωνικού κράτους. Τα συνεχώς αυξανόμενα ελλείμματα των Ταμείων, το αυξανόμενο προσδόκιμο όριο ζωής των πολιτών, η συνεχώς μειούμενη αναλογία των εργαζομένων προς τους συνταξιούχους στην Ελλάδα είναι 1,75, δηλαδή λιγότεροι από δύο εργαζόμενους προς ένα συνταξιούχο έναντι τεσσάρων εργαζομένων προς ένα συνταξιούχο που απαιτείται για ένα υγιές και βιώσιμο αναδιανεμητικό σύστημα, οδηγούν στην αναγκαιότητα μιας μεταρρύθμισης, ώστε αφενός να αντέξει στις επόμενες δεκαετίες, αφετέρου να βελτιώσει τη σημερινή κατάσταση και να δώσει προοπτική.

Η Ελλάδα αναμένεται ότι θα βρεθεί αντιμέτωπη με μία ισχυρή αύξηση των δημοσίων δαπανών, σχετιζόμενη με τη δημογραφική γήρανση, η οποία θα επηρεάσει δυσμενώς τη σε μακροπρόθεσμη βάση βιωσιμότητα των δημοσίων

οικονομικών της. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα συγκαταλέγεται στην ομάδα των χωρών υψηλού κινδύνου. Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση αποβλέπει στην ενίσχυση της βιωσιμότητας του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος και των δημοσίων οικονομικών και η ενοποίηση των υφιστάμενων ταμείων συντάξεων στη διευκόλυνση των μακροπρόθεσμων προβλέψεων για τις συνταξιοδοτικές δαπάνες.²

4.2. Γενικές Αρχές

- α. Το ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα παραμένει αναδιανεμητικό. Η ασφάλιση παραμένει ευθύνη του κράτους, δηλαδή δημόσια.
- β. Από τη διοικητική μεταρρύθμιση δεν εξαιρείται κανένα απολύτως Ταμείο και καμία απολύτως ομάδα εργαζομένων. Εντάσσονται στο ΙΚΑ ακόμα και τα Ταμεία της ΔΕΗ και της Τράπεζας της Ελλάδος, που θεωρούνταν ειδικά και στο παρελθόν είχαν εξαιρεθεί.
- γ. Το βασικό κριτήριο ενοποίησης ή ένταξης είναι το ομοειδές των εργαζομένων (ελεύθεροι επαγγελματίες, μισθωτοί, κ.λπ.).
- δ. Η κινητή και ακίνητη περιουσία των Ταμείων, όπου υπάρχει, εντάσσεται ως αυτοτελής ειδικός λογαριασμός με οικονομική και λογιστική αυτοτέλεια που διατηρείται και εξακολουθεί να χορηγεί τις παροχές στους ασφαλισμένους και συνταξιούχους.
- ε. Οι διορθωτικές κινήσεις στις στρεβλώσεις, στα ειδικά όρια ηλικίας και τις ειδικές προϋποθέσεις συνταξιοδότησης θεσμοθετούνται σε βάθος χρόνου και σταδιακά.⁶

4.3. Άξονες της Μεταρρύθμισης

4.3.1. Διοικητική αναδιάρθρωση

Οι 133 φορείς και κλάδοι εποπτείας του υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας ομαδοποιούνται και περιορίζονται σε 13.

Έτσι, δημιουργούνται πέντε φορείς κύριας ασφάλισης, οι οποίοι είναι:

- Το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ όπου εντάσσονται όλοι οι μισθωτοί με τους όρους και τις προϋποθέσεις που είχαν στα Ταμεία τους.
- Ο Οργανισμός Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών στον οποίο εντάσσονται όλοι οι ελεύθεροι επαγγελματίες με τους όρους και τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης που είχαν.
- Ο ΟΓΑ που παραμένει ακριβώς όπως είναι σήμερα.
- Το Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων στο οποίο εντάσσονται όλοι όσοι μέχρι σήμερα ήταν ασφαλισμένοι στους κλάδους του Ταμείου Νομικών, του ΤΣΑΥ και του ΤΣΜΕΔΕ.
- Το Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού ΜΜΕ(ΕΤΑΠ-ΜΜΕ): Στο νέο αυτό φορέα εντάσσονται όλα τα Ταμεία και οι κλάδοι των εργαζομένων στα ΜΜΕ, δηλαδή, δημοσιογράφοι, τεχνικοί Τύπου και άλλες ειδικότητες.

Εκτός από τα ταμεία κύριας σύνταξης, δημιουργούνται και έξι φορείς επικουρικής ασφάλισης:

- Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών(ΕΤΕΑΜ). Σε αυτό εντάσσονται τα επικουρικά Ταμεία μισθωτών που έχουν ως κύριο φορέα ασφάλισης το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και τα οποία, λόγω των μεγάλων ελλειμμάτων τους, αδυνατούν να καταβάλλουν συντάξεις.
- Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού Τομέα(ΤΕΑΙΤ). Στο νέο αυτό φορέα ομαδοποιούνται επικουρικά Ταμεία μισθωτών του ιδιωτικού τομέα που έχουν κύρια ασφάλιση στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και τα οποία δεν αντιμετωπίζουν άμεσα και επείγοντα οικονομικά προβλήματα.
- Ταμείο Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας(ΤΑΥΤΕΚΩ). Στο νέο αυτό φορέα εντάσσονται τα επικουρικά και τα Ταμεία υγείας και πρόνοιας εργαζομένων σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας και σε ιδιωτικές τράπεζες που χορηγούν υψηλές παροχές και δεν αντιμετωπίζουν άμεσα προβλήματα. Οι εντασσόμενοι έχουν κύρια ασφάλιση στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.
- Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων(ΤΕΑΔΥ). Οι εντασσόμενοι εργάζονται στο Δημόσιο, ενώ τα εντασσόμενα Ταμεία δεν αντιμετωπίζουν άμεσο οικονομικό πρόβλημα.

- Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Πρόνοιας Απασχολουμένων στα Σώματα Ασφαλείας(ΤΕΑΠΑΣΑ). Οι εντασσόμενοι είναι προσωπικό των Σωμάτων Ασφαλείας και τα εντασσόμενα Ταμεία έχουν έντονα οικονομικά προβλήματα. Η ενοποίηση αυτή είναι καθαρά λειτουργική.
- Ενιαίο Ταμείο Τραπεζοϋπαλλήλων(ΕΤΑΤ). Είναι ειδικό Ταμείο που ιδρύθηκε το 2005, με το νόμο 3371, χορηγεί συμπληρωματικές συντάξεις σε υποκατάσταση της κύριας σύνταξης, μέχρι τη συμπλήρωση των ορίων ηλικίας που απαιτεί το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και παραμένει ως έχει.

Εκτός των κυρίων και επικουρικών δημιουργούνται και τα εξής Ταμεία Πρόνοιας:

- Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων
- Ταμείο Πρόνοιας Ιδιωτικού Τομέα
- Ταμείο Υγείας Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων, το οποίο εντάσσεται στο αντίστοιχο Ταμείο Δημοσίων Υπαλλήλων.¹⁷

4.3.1.1. Απόρροιες της Διοικητικής Αναδιάρθρωσης

Με την Διοικητική Αναδιάρθρωση:

- Δεν μεταβάλλονται οι όροι, οι προϋποθέσεις, το ύψος και το είδος των παροχών των υπό ενοποίηση φορέων.
- Δεν θίγεται η υπηρεσιακή, μισθολογική κατάσταση και εξέλιξη του υπηρετούντος προσωπικού των Ασφαλιστικών Οργανισμών.
- Σε κάθε νέο ασφαλιστικό οργανισμό συστήνονται κεντρικές ενιαίες υπηρεσίες διοίκησης, οικονομικών υπηρεσιών, επιθεώρησης και ελέγχου, πληροφορικής και νομικών υπηρεσιών. Οι εντασσόμενοι τομείς αποτελούν επί μέρους διευθύνσεις των νέων ταμείων.
- Υπάρχει πλειοψηφία των εκπροσώπων των εργαζομένων και συνταξιούχων στα Διοικητικά Συμβούλια των νέων φορέων τα οποία έχουν την αποφασιστική αρμοδιότητα για όλα τα θέματα οργάνωσης, διοίκησης, διαχείρισης και γενικά της λειτουργίας των νέων ασφαλιστικών οργανισμών των εντασσόμενων φορέων και κλάδων.

- Με το νέο σύστημα των 13 Ταμείων που δίνει τέλος στο αναποτελεσματικό σύστημα των 133 φορέων γίνεται το μεγάλο βήμα για:
  - Την καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής και εισφοροαποφυγής, με τη λειτουργία ενιαίων ελεγκτικών μηχανισμών για την είσπραξη εσόδων. Ενισχύεται η ουσιαστική και αποτελεσματική άσκηση εποπτείας και ελέγχου από την κεντρική διοίκηση με σκοπό την τήρηση της νομιμότητας και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των ταμείων.
  - Δημιουργία ενιαίων και σύγχρονων πληροφοριακών συστημάτων σε κάθε Ταμείο, με τη συνδρομή της ΗΔΙΚΑ Α.Ε., του νέου φορέα που σύστησε η Κυβέρνηση για το συγκεκριμένο σκοπό.
  - Εξορθολογισμό των ανεξέλεγκτων δαπανών ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, αφού αναπτύσσεται ενιαίος μηχανισμός προληπτικού και κατασταλτικού ελέγχου και εφαρμόζεται η ενιαία μηχανογράφησή τους.
  - Αποτελεσματική και διαφανής αξιοποίηση της κινητής και ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών φορέων, με σκοπό τη μεγιστοποίηση των εσόδων τους. Οι αποφάσεις θα λαμβάνονται κεντρικά και σε κάθε νέο Ταμείο έχει συσταθεί με το νέο νόμο ειδική υπηρεσία διαχείρισης των αποθεματικών του.
  - Επίτευξη οικονομιών κλίμακας με τη μείωση των διοικητικών δαπανών λόγω της αναδιάρθρωσης του προσωπικού, της μείωσης του αριθμού των κτιριακών υποδομών των ασφαλιστικών οργανισμών και του περιορισμού του αριθμού των συλλογικών θεσμικών οργάνων.¹⁸

Βλέπουμε λοιπόν, ότι με τις παρούσες συνθήκες δεν διακρίνεται φως στην άκρη της σήραγγας.

Για να αλλάξει η κατάσταση μπορεί κανείς να κινηθεί σε τρεις άξονες:

A. Αύξηση εισφορών ή μετακύληση βαρών

Κατά καιρούς έχει «προταθεί η κατάργηση του ανώτατου ορίου ασφαλιστέων αποδοχών». Αυτό όμως, ενώ αναμφισβήτητα θα αυξήσει τα έσοδα, θα αυξήσει και τα έξοδα. Έτσι δεν είμαστε βέβαιοι για το καθαρό αποτέλεσμα στις τύχες των ταμείων.

Έχει, επίσης, προταθεί η εφαρμογή διαφορετικού ασφαλιστρού κατά επιχειρήσεις, ανάλογα με την ένταση εργασίας. Αυτό όμως, ενώ είναι θεωρητικά δίκαιο και θα ενίσχυε την απασχόληση, παρουσιάζει, κατά τη γνώμη μου πρακτικά προβλήματα εφαρμογής και θα δημιουργήσει πλείστες αντιδράσεις από τις διάφορες παραγωγικές τάξεις, που θα διαφωνούν για το βαθμό επιβάρυνσης τους με διαφορετικό ασφαλιστρο.

Επίσης, έχει προταθεί η διεύρυνση της βάσης υπολογισμού εισφορών στην προστιθέμενη αξία, αντί για υπολογισμό στις αποδοχές, για να γίνουν οι κοινωνικές παροχές πιο ουδέτερες. Δεν υπάρχουν όμως μελέτες σε αυτό το στάδιο για την αποτελεσματικότητα του μέτρου. Έτσι λοιπόν, η πρόταση "αύξηση εισφορών" δεν δίνει και πάρα πολλές ελπίδες για λύση του προβλήματος.

B. Κρατική επιχορήγηση, δηλαδή προσφιλή σε γενικά και ειδικά φορολογικά έσοδα

Ως τέτοιο έσοδο έχει προταθεί ένα ποσοστό, π.χ. του Φ.Π.Α. Η κρατική επιχορήγηση είναι αναμφισβήτητα μια "εύκολη λύση", αλλά οδυνηρή για τα οικονομικά της χώρας μας, αφού ο προϋπολογισμός θα επιβαρυνόταν με ένα τεράστιο κονδύλι, που σήμερα δεν μπορεί να διατεθεί.

Γ. Μείωση των παροχών

Απόλυτη μείωση βέβαια δεν είναι δυνατόν ούτε πολιτικά ούτε κοινωνικά, να γίνει αποδεκτή. Μπορεί όμως τα κριτήρια των παροχών να εφαρμόζονται αυστηρότερα. Παράδειγμα της ελληνικής χαλαρότητας είναι ότι ένας στους τρεις συνταξιούχους του Ι.Κ.Α. εισπράττει σήμερα κάποια μορφή σύνταξης αναπηρίας.

Άλλος τρόπος μείωσης των παροχών είναι η μείωση του ρυθμού της αύξησης τους, που στην πληθωριστική μας εποχή γρήγορα θα προκαλέσει μείωση της πραγματικής τους αξίας.

4.4. Ο Ρόλος της Ιδιωτικής Ασφάλισης

Μπορεί η ιδιωτική ασφάλιση να βοηθήσει σε αυτόν τον κυκεώνα των προβλημάτων; Πρέπει, απ' την αρχή να τονιστεί, ότι η Ελληνική αγορά, που έχει ένα ποσοστό κύκλου εργασιών περίπου 2% του κοινωνικού φορέα, εκ των πραγμάτων δεν μπορεί μόνη της να λύσει το πρόβλημα ή να υποκαταστήσει τον κοινωνικό φορέα.

Όμως, μπορεί να βοηθήσει στην εξομάλυνση του, αν χρησιμοποιηθεί ως συμπλήρωμα κι όχι ως υποκατάστατο της κοινωνικής ασφάλισης.

Συγκεκριμένα:

A. Αν δεχθούμε ότι ο δημόσιος τομέας είναι γραφειοκρατικός, αναποτελεσματικός και προβληματικός, κάθε περιορισμός του σημαίνει εξορισμού και σμίκρυνση του προβλήματος.

Έτσι, η πρώτη κολόνα των συντάξεων θα μπορούσε σταδιακά να μειωθεί σε μια βασική σύνταξη, που να εξασφαλίζει τη διαβίωση του συνταξιούχου, όπως περίπου και ο ελάχιστος μισθός που συμφωνείται με την Εθνική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας εξασφαλίζει τη διαβίωση του εργαζόμενου.

Το ιταλικό παράδειγμα μπορεί να βοηθήσει τις σκέψεις μας. Η Ιταλία είναι μια χώρα που έχει τα ίδια προβλήματα μ' εμάς. Άλλαξε προς το αυστηρότερο τους κανόνες σύνταξης του δημόσιου φορέα.

Επειδή όμως, και στην Ιταλία, ο προϋπολογισμός ανέλαβε να καλύψει τη διαφορά μείωση συντάξεων δεν είναι δυνατό να γίνει, ο προϋπολογισμός ανέλαβε να καλύψει τη διαφορά για τις υφιστάμενες υποχρεώσεις.

Οι εργαζόμενοι δηλαδή δεν έχασαν κεκτημένα δικαιώματα για τις εισφορές που ήδη είχαν καταβληθεί, ενώ για τη μελλοντική τους εργασία ισχύουν οι νέοι κανόνες. Για τους νεοεισαγόμενους στην αγορά εργασίας ισχύουν,

βεβαίως, οι νέοι κανόνες. Έτσι, το μεταβατικό στάδιο, που θα είναι μακροχρόνιο, χρηματοδοτείται από τον προϋπολογισμό με φθίνοντα ρυθμό.

- Β.** Τι θα γίνει όμως αν μικρύνουν οι συντάξεις της πρώτης κολόνας; Δεν θα πέσει το επίπεδο διαβίωσης των συνταξιούχων; Όχι βέβαια, αφού θα πρέπει αντίστοιχα να αναπτυχθεί η δεύτερη κολόνα για να καλύψει τη διαφορά. Εδώ ακριβώς μπορεί να δραστηριοποιηθεί η ιδιωτική ασφάλιση, γιατί η δεύτερη κολόνα δεν είναι απαραίτητο να αντιμετωπισθεί με ταμεία, αλλά και με ιδιωτικό ασφαλιστικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα. Συγκεκριμένα, αναφέρεται σ' ένα σύστημα με υποχρεωτικές εισφορές που θα συμφωνούνται με τη διαδικασία των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων.

Κάτι τέτοιο θα επέτρεπε μια πολύ μεγαλύτερη ευελιξία παροχών, αφού ο κάθε κλάδος, μέσα σε ορισμένα πλαίσια, θα μπορεί να κινείται ανάλογα με τις δυνατότητες

του, όπως ακριβώς γίνεται και με την αμοιβή εργασίας. Διότι, τι παραπάνω είναι οι συντάξεις από μια μεταχρονολογημένη αμοιβή εργασίας;

Η ιδιωτική ασφάλιση έχει πολλά άλλα πλεονεκτήματα. Το σύστημα της είναι ανταποδοτικό και κεφαλαιοποιητικό. Ως εκ τούτου, ενισχύει την αποταμίευση, αφού οι εισφορές δεν καταναλίσκονται αμέσως, όπως στο διανεμητικό σύστημα, αλλά αποταμιεύονται και κατευθύνονται προς παραγωγικές επενδύσεις.

Επίσης, οι ασφαλιστικές εταιρείες ως ιδιωτικές επιχειρήσεις, βρίσκονται έξω από το πολιτικό παιχνίδι και δεν κινδυνεύουν να ανατραπούν από πολιτικές σκοπιμότητες και γαλαντομίες.

Η ιδιωτική ασφάλιση, παρά το γεγονός ότι έχει κερδοσκοπικό σκοπό, είναι, λόγω ανταγωνισμού, πολύ πιο αποδοτική από το δημόσιο φορέα, λιγότερο γραφειοκρατική, πιο αποκεντρωμένη και λειτουργεί με μεγαλύτερη διαφάνεια.

- Γ.** Πέρα όμως από τη δεύτερη κολόνα, δεν πρέπει κανείς να ξεχνά και την τρίτη, την ατομική αποταμίευση.

Οι πρώτες δύο κολόνες, με το υποχρεωτικό τους, καθιερώνουν ένα πατερναλιστικό σύστημα, όπου το Κράτος για να μην έχει το πρόβλημα αυτών που δεν προνοούν θεσπίζει υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.

Οι πολίτες όμως πρέπει να έχουν την υπευθυνότητα να φροντίζουν και μόνοι τους για την περαιτέρω ενίσχυση της σύνταξης τους και η πολιτεία πρέπει να ενισχύει την προσπάθεια τους αυτή. Αναφέρεται το γαλλικό παράδειγμα, όπου το PER (Plan epargne retraite) επιτρέπει στους εργαζομένους μια σειρά από επενδύσεις (καταθέσεις σε Τράπεζες, ασφαλιστικά προγράμματα κ.λπ.), που τους εξασφαλίζουν τη συμπλήρωση της σύνταξης τους.

Ένα παντρεμένο ζευγάρι μπορεί να καταβάλλει 12.000 γαλλικά φράγκα το χρόνο γι' αυτό το σκοπό, που εκπίπτουν απ' τη φορολογία του, εφ' όσον βέβαια τα χρήματα αυτά παραμένουν κατατεθειμένα μέχρι την ηλικία συνταξιοδότησης. Τέτοια φορολογικά κίνητρα δεν υπάρχουν στην Ελλάδα.

Τι χρειάζεται όμως για την ενίσχυση της ιδιωτικής εξασφάλισης σ' αυτόν τον τομέα;

1. Ισχυρά φορολογικά κίνητρα κι ένα σταθερό φορολογικό πλαίσιο. Κι όταν λέμε σταθερό, δεν εννοούμε ότι το κράτος δεν μπορεί ποτέ να αλλάξει τους κανόνες. Πρέπει να τους αλλάξει για τα καινούργια προγράμματα, και να μην έχουν οι αλλαγές αυτές αναδρομική ισχύ.

Είναι πραγματικά απαράδεκτο να επιβάλλεται σε κάποιον αποταμιευτή, που ξεκίνησε με ορισμένα δεδομένα για να πετύχει ένα συγκεκριμένο στόχο, αλλαγή των δεδομένων αυτών κατά τη διάρκεια της επένδυσης του. Το δεύτερο που χρειάζεται είναι προβλέψεις για τη μετακίνηση των εργαζομένων. Θα πρέπει, δηλαδή, σε περίπτωση αλλαγής εργασίας να μπορεί να μεταφερθεί το απόθεμα εργασίας από πρόγραμμα σε πρόγραμμα, διότι αλίμονο αν η ανάπτυξη των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων αποτελέσει τροχοπέδη στην ευελιξία της αγοράς εργασίας.

2. Πρέπει να γίνει μια πρόβλεψη για την εγγύηση της φερεγγυότητας των ασφαλιστικών εταιρειών, διότι, όσο κι' αν είναι περίπου άγνωστο το φαινόμενο της χρεοκοπίας των ασφαλιστικών εταιρειών ζωής, οι αποταμιευτές πρέπει να μην προβληματίζονται από τέτοιες ανησυχίες.¹⁹

4.4.1. Οι προοπτικές της ιδιωτικής ασφάλισης

Η αναπτυξιακή πορεία του κλάδου της Ιδιωτικής Ασφάλισης που ξεκίνησε με πολύ έντονους ρυθμούς στα μέσα της δεκαετίας του 1980 ιδίως στις Ασφαλίσεις Ζωής, συνεχίζεται μέχρι και σήμερα με αποτέλεσμα να είναι ένας από τους δυναμικούς κλάδους του τομέα των υπηρεσιών στη χώρα μας.

Παρά τη σημαντική του ιστορία όμως, ο χώρος των ασφαλίσεων της ελληνικής αγοράς παρουσιάζει υστέρηση ενώ υπάρχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης τόσο για τον κλάδο των Γενικών Ασφαλίσεων, όσο και για τον κλάδο των Ασφαλίσεων Ζωής.

Η προσπάθεια σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας με τις οικονομίες των άλλων χωρών-μελών είναι βέβαιο ότι θα έχει σαν αποτέλεσμα την άνοδο της ζήτησης για ασφαλιστικές υπηρεσίες μελλοντικά, δεδομένου ότι η ζήτηση των ασφαλιστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα σχετικά περιθώρια είναι σημαντικά, αρκεί να εκμεταλλευτούμε κατάλληλα τις ευκαιρίες.

Ειδικότερα, μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης υπάρχουν στην ασφάλιση της οικονομικής δραστηριότητας τόσο των ατομικών περιουσιακών στοιχείων όσο και των επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα υστερεί ο κλάδος της Γενικής Αστικής Ευθύνης ο οποίος, δεδομένων των έντονων τάσεων που επικρατούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την προστασία των εργαζομένων και των καταναλωτών, αναμένεται να συμβάλλει σημαντικά στην εξέλιξη της αγοράς στα επόμενα χρόνια.

Στην άνοδο της ζήτησης ασφαλιστικών υπηρεσιών θα συμβάλλει σημαντικά το ενδεχόμενο - και αναμένεται η στάση της Πολιτείας επ' αυτού - τα επόμενα χρόνια να αυξηθούν τα είδη υποχρεωτικής ασφάλισης όπως η ασφάλιση σεισμού και η ασφάλιση επαγγελματικής αστικής ευθύνης. Ακόμη, προβλέπεται ανάπτυξη στο χώρο των Ασφαλίσεων Ζωής σαν αποτέλεσμα των αλλαγών που αναμένονται στον χώρο των κοινωνικών ασφαλίσεων, οι οποίες θα έχουν σαν συνέπεια την αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο καθώς και η μεγάλη ανάπτυξη των τραπεζών (δάνεια- bancassurance).

Καταλυτική θα είναι και η κρατική παρέμβαση στην περίπτωση αυτή, μέσω της παροχής υψηλότερων φορολογικών κινήτρων προς τα φυσικά πρόσωπα και τις επιχειρήσεις για τη σύναψη Ασφαλίσεων Ζωής.

Γίνεται αντιληπτό ότι η πορεία αυτή θα είναι δύσκολη, μέσα σε ένα έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον, το οποίο μετά από την εφαρμογή των νέων οδηγιών για την φερεγγυότητα (solvency II) και την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εποπτείας, θα οδηγεί αναπόφευκτα στη συσσώρευση εργασιών σε λιγότερες αλλά υγιείς εταιρείες.

Απαιτείται επομένως από την πλευρά των ασφαλιστικών εταιρειών στροφή στη δημιουργία περισσότερο ανταγωνιστικών προϊόντων, εξεύρεση και εκμετάλλευση εναλλακτικών δικτύων διανομής, αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών, αλλαγή σε επίπεδο οργάνωσης και δικτύου και επέκταση των συνεργασιών με ευρωπαϊκές ασφαλιστικές εταιρείες ώστε να επιτευχθεί βελτίωση της επίδοσης του κλάδου μακροχρόνια.

Συμπεραίνοντας, ο κλάδος της Ιδιωτικής Ασφάλισης θα χρειαστεί να αποδείξει την ευελιξία και την ικανότητα προσαρμογής του στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται σήμερα στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.¹⁹

4.5. Ασφαλιστικά Μοντέλα Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τρία είναι τα ασφαλιστικά μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- α) το διανεμητικό σύστημα(αλληλεγγύη των γενεών),
- β) κεφαλαιοποιητικό σύστημα(αξιοποίηση της περιουσίας των ταμείων και της επένδυσης των εσόδων, ώστε να υπάρξει απόδοση και
- γ) ιδιωτικός τομέας.²⁰

Το διανεμητικό σύστημα

Το διανεμητικό σύστημα αναφέρεται αποκλειστικά σε συντάξεις και διανέμει από τη μια γενιά στην άλλη, χωρίς απαραίτητα να διορθώνει τις ανισότητες

σε μια κοινωνία. Το αναδιανεμητικό σύστημα (redistribution) αναδιανέμει πόρους γενικά μέσα σε μια γενιά, με στόχο τη μείωση των ανισοτήτων. Ένα διανεμητικό σύστημα μπορεί να είναι αναδιανεμητικό εάν στηρίζει περισσότερο τις χαμηλές συντάξεις.

Στο αναδιανεμητικό σύστημα οι κύριες πηγές εσόδων είναι οι ακόλουθες:

- Οι εργατικές εισφορές.
- Οι εργοδοτικές εισφορές(συχνά μετακυλίνουν με τη μορφή έμμεσων φόρων στους καταναλωτές, μέσω των υπηρεσιών και των προϊόντων).

Η κρατική συνεισφορά(πρόκειται για τους φόρους που προέρχονται από τη γενική και προοδευτική φορολογία ανάλογα με τη φοροδοτική ικανότητα του κάθε ατόμου).

Τα περισσότερα δημόσια ασφαλιστικά συστήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκτός της Σουηδίας, έχουν διανεμητικό χαρακτήρα. Σε αυτό το σύστημα βασικός είναι ο ρόλος της αναλογίας ασφαλισμένοι\συνταξιούχοι.

Οι κύριες προκλήσεις αυτού του συστήματος αφορούν στο γεγονός ότι:

- α) θα υπάρξει μια μείωση της αναλογίας ασφαλισμένων και συνταξιούχων στο μέλλον, λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, με αποτέλεσμα οι συνταξιούχοι να είναι περισσότεροι από τους εργαζόμενους και έτσι τα έσοδα να μην καλύπτουν τα έξοδα,
- β) η αύξηση της ανεργίας θα μειώσει τα έσοδα των ταμείων.

Ένα από τα χαρακτηριστικά των αναδιανεμητικών συστημάτων είναι ότι ο υποχρεωτικός χαρακτήρας τους διευκολύνει την πραγματοποίηση στόχων της κοινωνικής αλληλεγγύης. Επίσης η δομή τους διευκολύνει την τιμαριθμική αναπροσαρμογή των συντάξεων. Βασικό χαρακτηριστικό του αναδιανεμητικού συστήματος είναι ότι οι συντάξεις κάθε έτους χρηματοδοτούνται από την παραγωγή του ίδιου έτους, δηλαδή το σημαντικό στοιχείο είναι ότι δεν υπάρχει χρονική μετατόπιση της υποχρέωσης χρηματοδότησης της σύνταξης.

Η επιχειρηματολογία κατά του διανεμητικού συστήματος είναι ότι αποτελεί οιονεί φορολογία και έτσι συμβάλλει σε στρεβλώσεις στην οικονομία. Επίσης θεωρείται ως αποτελεσματικό σύστημα σε οικονομικούς όρους αν ο ρυθμός

αύξησης των συνολικών αποδοχών υπερβαίνει την οριακή αποδοτικότητα του κεφαλαίου ή το επιτόκιο της αγοράς. Σε περιόδους κρίσης, λοιπόν, δημιουργούνται ελλείμματα με αποτέλεσμα να περικόπτονται οι παροχές και να προσφεύγουν στο δανεισμό.

Ένα ακόμα βασικό μειονέκτημα είναι ότι μειώνεται το κίνητρο για εργασία. Αυτό εξαρτάται από το εάν υπάρχει σύνδεση του ύψους της εισφοράς και της προσδοκώμενης σύνταξης για κάθε γενιά. Αν η σύνδεση είναι μεγάλη(μεγάλος βαθμός ανταποδοτικότητας) τότε δεν υπάρχει μεγάλη επίδραση. Αντίθετα σε ένα πλήρως διανεμητικό σύστημα η ανταποδοτικότητα είναι μικρή(η ατομική σύνταξη είναι ανεξάρτητη των εισφορών) με αποτέλεσμα να υπάρχει ενίσχυση του κινήτρου για απομάκρυνση από την εργασία.²¹

Το κεφαλαιοποιητικό σύστημα

Βασίζεται στην εξής λογική: ένα άτομο καταβάλλει ετησίως το ποσό C και με δεδομένο το επιτόκιο I συγκεντρώνει μετά από 40 χρόνια εργασίας ένα ποσό F, το οποίο μπορεί να εισπράξει με τη μορφή της εφάπαξ αμοιβής ή με τη μορφή χρονικών προσόδων. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες αυτού είναι ο πληθωρισμός και το επιτόκιο. Τα έσοδα από τις εισφορές δημιουργούν ένα κεφάλαιο το οποίο στη συνέχεια επενδύεται, έτσι ώστε το ταμείο να μπορεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, όταν κληθεί να πραγματοποιήσει τις ανάλογες παροχές.

Η κεντρική λογική αυτού στηρίζεται στο εξής: η παρούσα αξία των υποχρεώσεων του ασφαλιστικού φορέα = παρούσα αξία των περιουσιακών του στοιχείων.

Βασικό πλεονέκτημά του είναι ότι προσαρμόζεται εύκολα στις δημογραφικές αλλαγές. Όμως το αδύναμο σημείο του είναι η αδυναμία εξυπηρέτησης του στόχου κάλυψης έναντι ενός ενδεχόμενου κινδύνου καθώς και το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της εργασίας του το άτομο μπορεί να μην μεριμνά για τη δημιουργία αποταμιεύσεων. Άρα το ύψος των εισοδημάτων αποτελεί συνάρτηση της ικανότητας των ατόμων να αποταμιεύουν κατά τη διάρκεια του εργασιμου βίου τους.

Το ιδιωτικό σύστημα

Η φιλοσοφία του συστήματος βασίζεται στην ατομική κάλυψη των κινδύνων με το ανάλογο ασφάλιστρο. Η ανάλυση των κινδύνων διαμορφώνει και το ανάλογο ύψος του ασφάλιστρου. Ουσιαστικό πλεονέκτημά τους είναι ότι επιτυγχάνουν υψηλότερες αποδόσεις στα υπό διαχείριση κεφάλαιά τους. Όμως οι τοποθετήσεις στην κεφαλαιαγορά εμπεριέχουν και μεγαλύτερο κίνδυνο.²²

4.6. Προτάσεις για τη Διάσωση του Ασφαλιστικού Συστήματος

Η συνέχιση της μεταρρύθμισης του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος είναι μια διαδικασία πολύπλευρη και συνδυαστική. Οφείλει να ενταχθεί σ' ένα ολοκληρωμένο πολιτικό-οικονομικό σχέδιο για τη χώρα, να εξασφαλίζει ευρύτερες συναινέσεις και ασφαλώς την εμπιστοσύνη των κοινωνικών εταίρων.

Χωρίς αυτά, δεν θα αφορά κίνηση προς τα εμπρός αλλά θα μετατραπεί σε πυροκροτητή εντάσεων και περαιτέρω επιβάρυνσης των προβλημάτων. Οφείλει η εκάστοτε κυβέρνηση πρώτα από όλα σεβασμό στους ασφαλισμένους και σύνδεση αυτής της συζήτησης με μια ευρύτερη συζήτηση για την ανάπτυξη. Το ασφαλιστικό πρόβλημα της χώρας δεν είναι δυνατό να αντιμετωπισθεί με αποτελεσματικότητα εάν δεν συνδεθεί με πολιτικές απασχόλησης, με αλλαγές για ένα ποιοτικό άλμα στο δημόσιο σύστημα υγείας αλλά και με την εφαρμογή σχεδίου δράσης κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και σε εξασφάλιση αξιοπρεπούς σύνταξης. Όπως έχει διαμορφωθεί και οργανωθεί μέχρι τώρα στην Ελλάδα το ασφαλιστικό σύστημα πρέπει να διατηρήσει τον δημόσιο και αναδιανεμητικό του χαρακτήρα, να συνεχιστεί η στήριξη της τριμερούς χρηματοδότησής του και η ανάπτυξη των επαγγελματικών συστημάτων του δεύτερου πυλώνα.²³

4.6.1. Προτάσεις κυβέρνησης

- Η λειτουργική αναδιάρθρωση και ο διαχειριστικός εξορθολογισμός των ασφαλιστικών ταμείων.

- Η πιο αποτελεσματική αξιοποίηση της κινητής και ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών ταμείων.
- Η εξυγίανση στο χώρο της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, που χρηματοδοτείται από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς.
- Η δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού αυτόματης ενίσχυσης των οικονομικά ασθενέστερων συνταξιούχων και μισθωτών-εργαζομένων.
- Η δραστική αντιμετώπιση της εισφοροδιαφυγής.
- Ο εκσυγχρονισμός στην οργάνωση και η αυστηρή αντιμετώπιση της κακοδιοίκησης, της σπατάλης και των καταχρήσεων των ασφαλιστικών ταμείων.
- Η προώθηση της μηχανοργάνωσης και η εφαρμογή της πληροφορικής στα ασφαλιστικά ταμεία.
- Η προώθηση συγκροτημένης πολιτικής για την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος.
- Η άμεση διασύνδεση της παιδείας με την παραγωγή και τις νέες τεχνολογίες.
- Η συγκροτημένη ένταξη των οικονομικών μεταναστών στο ασφαλιστικό σύστημα σε συνδυασμό με την αυστηρή αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας.
- Η αναμόρφωση του κανονισμού των Βαρέων και ανθυγιεινών ώστε να πραγματοποιηθεί ο ορθολογικός επανακαθορισμός της συγκεκριμένης λίστας.
- Η πλήρης εφαρμογή των ασφαλιστικών μεταρρυθμίσεων 1992, 2002 και 2005 και η ταχεία εναρμόνιση της ελληνικής ασφαλιστικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή.²⁴

4.6.2. Προτάσεις της αντιπολίτευσης

- Ο διαχωρισμός της ασφάλισης από τον κλάδο υγείας, ο οποίος θα υπαχθεί στην ευθύνη του Υπουργείου Υγείας, ώστε τα ασφαλιστικά ταμεία να μην παράγουν υπηρεσίες υγείας.

- Η θέσπιση ενός ενιαίου ασφαλιστικού συστήματος με λιγότερες από τις διαμορφούμενες(13) κατηγορίες ασφαλισμένων στην εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.
- Η αποκέντρωση με υπηρεσίες σε κάθε Δήμο ή Κοινότητα, με κάρτα ασφάλισης και πλήρη μηχανοργάνωση.
- Η θέσπιση εθνικού μητρώου ασφαλισμένων και ενός ενιαίου συστήματος είσπραξης εισφορών.
- Η εναρμόνιση των νομικών καθεστώτων των ασφαλιστικών ταμείων μεταξύ τους και με την ευρωπαϊκή νομοθεσία.
- Η συμμετοχή στη διοίκηση των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων και στην επίλυση των προβλημάτων που αναδύονται.²⁵

4.6.3. Προτεινόμενες παρεμβάσεις από την τράπεζα Ελλάδος

- Η εθελοντική αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης ώστε να αυξηθεί η μέση πραγματική ηλικία αποχώρησης από την εργασία.
- Ο περιορισμός της πρόωρης συνταξιοδότησης, κυρίως στο δημόσιο τομέα, με τη χρήση κατάλληλων κινήτρων ώστε να αυξηθεί η μέση πραγματική ηλικία παραμονής στην εργασία.
- Η αύξηση της αξιοποίησης του αποθέματος απασχόλησης.
- Η προώθηση της δημιουργίας και της ανάπτυξης του κεφαλαιοποιητικού συστήματος, ανά κλάδο, έχοντας ως βασική αρχή τα ανταποδοτικά οφέλη.
- Η συγκράτηση των ιατροφαρμακευτικών δαπανών με παράλληλη εξασφάλιση του ικανοποιητικού επιπέδου των υπηρεσιών.
- Η άρση των φραγμών για την είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας όπου μπορεί να συμβάλει η καλύτερη ανταπόκριση των εκπαιδευτικών συστημάτων και της επαγγελματικής κατάρτισης σχετικά με τις δεξιότητες που ζητούν οι ανάγκες της αγοράς.
- Η προσέλκυση περισσότερων γυναικών με την παροχή κινήτρων που σχετίζονται με τη βελτίωση των συστημάτων φροντίδας των παιδιών και την προώθηση ίσων ευκαιριών απασχόλησης μεταξύ ανδρών και γυναικών.

- Η ενθάρρυνση της νόμιμης εργασίας των μεταναστών σε συνδυασμό με την αυστηρή αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας. Σε έκθεση του ΟΗΕ το 2004 τονίζεται ότι η είσοδος και η ένταξη προσωρινών ή μόνιμων μεταναστών μπορεί να συμβάλει στη μερική αντιμετώπιση των επιπτώσεων της γήρανσης του πληθυσμού για τα ασφαλιστικά συστήματα, μέσω της αποτροπής της μείωσης του πληθυσμού σε ηλικία απασχόλησης.
- Η αποτελεσματικότερη αντιστοίχιση προσφοράς και ζήτησης εργασίας με τη βελτίωση της λειτουργίας των αρμοδίων δημόσιων και ιδιωτικών φορέων.
- Η άρση των φραγμών στην κινητικότητα των εργαζομένων.
- Η ενθάρρυνση της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων με απλούστευση των γραφειοκρατικών διαδικασιών και του νομοθετικού πλαισίου που διέπουν την ίδρυση νέων επιχειρήσεων.
- Η κατάλληλη διαμόρφωση της νομοθεσίας ώστε να παρέχονται επαρκή περιθώρια προσαρμοστικότητας στις επιχειρήσεις και στους εργαζομένους σε περιόδους οικονομικών αλλαγών και ιδίως σε περιόδους οικονομικής ύφεσης.²¹

4.6.4. *Αύξηση των πόρων και των εσόδων*

Το ασφαλιστικό σύστημα(όσον αφορά τις συντάξεις, όχι τον κλάδο υγείας) στην Ελλάδα έχει μια πολύ βασική, αλλά και απλούστατη στη σύλληψή της παθογένεια: περισσότερες υποχρεώσεις από πόρους. Έτσι, όποιος θέλει να λύσει το πρόβλημα του ασφαλιστικού πρέπει να κινηθεί προς δύο κατευθύνσεις(ή, έστω, προς μια από αυτές): την αύξηση των πόρων και τη μείωση των υποχρεώσεων. Ο πιο απλός τρόπος για να γίνει αυτό είναι να αυξηθούν οι εισφορές, καθώς και να γίνουν πιο δύσκολες οι προϋποθέσεις για τη λήψη συντάξεως, και να μειωθούν οι συντάξεις. Αυτή είναι η βασική ιδέα του ασφαλιστικού νομοσχεδίου, που κινείται κυρίως στην κατεύθυνση των αλλαγών των ορίων ηλικίας σε κάποιες ιδιαίτερες ευνοϊκές περιπτώσεις, καθώς και στην παροχή κινήτρων για την παραμονή στην εργασία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Παράλληλα, κινείται και στην κατεύθυνση της μείωσης των υποχρεώσεων, διαμέσου της μείωσης των λειτουργικών εξόδων, που αναμένεται να φέρει η ενοποίηση των ταμείων σε πολύ

λιγότερα από τα σημερινά, ενοποίηση η οποία αναμένεται να εξορθολογίσει περαιτέρω το ασφαλιστικό σύστημα.

Άλλοι τρόποι αυξήσεως των πόρων(και των εσόδων) που προτείνονται είναι η περαιτέρω ενίσχυση των ασφαλιστικών ταμείων από το κράτος και η πάταξη της εισφοροδιαφυγής, ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην αύξηση των εργοδοτικών εισφορών. Αυτές οι τελευταίες είναι, κατά βάση, οι προτάσεις που προβάλλονται ως λύση για το ασφαλιστικό σύστημα.

Περαιτέρω προτείνονται και τα εξής:

- α) Προκειμένου να υπάρχει ορθολογική διαχείριση του συστήματος, ο διαχειριστής του(το κράτος) πρέπει να φροντίζει η αναλογία ασφαλισμένων και συνταξιούχων να είναι τέτοια, ώστε να μπορούν οι ασφαλισμένοι να αντέξουν το απαραίτητο οικονομικό βάρος. Αυτό, θα επιτευχθεί με τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης(η ηλικία, τα χρόνια εισφορών και με το ύψος των εισφορών σε σχέση με το ύψος των συντάξεων.
- β) Για να είναι το σύστημα βιώσιμο, είναι απαραίτητο να συμμετέχει σε αυτό όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού. Αυτό έχει ως συνέπεια την υποχρεωτική, εκ του νόμου, συμμετοχή κάθε εργαζομένου ή επαγγελματία στο σύστημα με την απειλή ποινικών κυρώσεων, μάλιστα, για την περίπτωση μη συμμετοχής ή μη καταβολής των εισφορών. Επίσης, πρέπει να επισημανθεί ότι κάθε σύστημα κάνει, συνειδητά, και προσπάθεια να υπάρχει κάποια στοιχειώδης ανταποδοτικότητα στο σύστημα, όχι υπό την έννοια της αναλογίας, αλλά ότι γενικώς εάν ένας ασφαλισμένος έχει δώσει περισσότερες εισφορές από έναν άλλο, θα προσδοκά και κάπως(όχι αναλόγως) μεγαλύτερη σύνταξη.
- γ) Προκειμένου να διατηρηθεί ένα βιώσιμο ασφαλιστικό σύστημα, σε ένα περιβάλλον στο οποίο ο αριθμός των ηλικιωμένων(των κατ' ανάγκην συνταξιούχων) αυξάνεται, σε σχέση με τους νεώτερους ασφαλισμένους/ καταβάλλοντες εισφορές, απαιτείται να αυξηθούν οι εισφορές ή να μειωθούν οι συντάξεις σε ορισμένες κατηγορίες υψηλοσυνταξιούχων.

- δ) Η αύξηση της φορολογίας των επιχειρήσεων σε τέτοιο σημείο ώστε να εξασφαλίζεται η βιωσιμότητά τους και η δυνατότητά τους να λειτουργούν και να εξακολουθήσουν να είναι πηγή εισφορών και φόρων για το κράτος.
- ε) Η δημιουργία ενός fund από τα έσοδα των αποκρατικοποιήσεων, το οποίο θα ενισχύσει τα αποθεματικά των ταμείων και μπορεί να οδηγήσει σε κάποια παραπάνω χρόνια ζωής του ασφαλιστικού συστήματος.¹²

4.6.5. Αντιμετώπιση των ελλειμμάτων

Εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων, με πολύ διαφορετικές επιπτώσεις όμως το καθένα, είναι:

- Ενίσχυση της απασχόλησης(γυναίκες, νομιμοποίηση μεταναστών, ενεργός γήρανση, νέοι).
- Αναθεώρηση των ρυθμίσεων για πρόωρη συνταξιοδότηση ώστε να αυξηθεί η πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης. Δράση για παράταση του εργασιακού βίου. Συσχέτιση των ορίων ηλικίας με τις δημογραφικές εξελίξεις.
- Αναπροσαρμογή του ανώτατου ποσοστού αναπλήρωσης συντάξιμων αποδοχών, για κύρια και επικουρική ασφάλιση ως κίνητρο παραμονής στην εργασία.
- Τρόπος υπολογισμού σύνταξης(με βάση ποιο μισθό του ασφαλιστικού βίου υπολογίζεται η σύνταξη).
- Ρυθμός αναπροσαρμογής συντάξεων σύμφωνα με οικονομικούς δείκτες.
- Οριστική ρύθμιση του θέματος των κοινωνικών πόρων.
- Επιδίωξη οικονομιών κλίμακας με ενοποιήσεις και συγχωνεύσεις Ταμείων, ώστε ο αριθμός τους να περιοριστεί στο ελάχιστο, δίνοντας παράλληλα διέξοδο στους επιμέρους κλάδους να προσφύγουν συμπληρωματικά στην επαγγελματική ασφάλιση (2ος Πυλώνας) με φορολογικά και άλλα κίνητρα.
- Ενίσχυση ανταποδοτικότητας της κοινωνικής ασφάλισης. Αναλογιστική συσχέτιση εισφορών με παροχές. Διαχωρισμός κοινωνικής προστασίας από την κοινωνική ασφάλιση. Διαχείριση της κοινωνικής προστασίας (ελάχιστες

συντάξεις, ΕΚΑΣ, σύνταξη ανασφάλιστου υπερήλικα ΟΓΑ) από τα υπουργεία Οικονομίας και Υγείας-Πρόνοιας.

- Υποχρεωτική ασφάλιση όλων ανεξαιρέτως των εργαζομένων στο ελληνικό έδαφος και αυστηροποίηση της νομοθεσίας για την εφαρμογή των συλλογικών συμβάσεων εργασίας και την πάταξη της εισφοροδιαφυγής. Ενίσχυση των Επιθεωρήσεων Εργασίας και των ελεγκτικών υπηρεσιών των Ταμείων για τον έλεγχο και την εφαρμογή των παραπάνω.
- Αύξηση των δημοσίων εσόδων από την πάταξη της φοροδιαφυγής ή μείωση των εξόδων από τη συρρίκνωση του δημόσιου τομέα και τον εξορθολογισμό της δημόσιας υγείας, για εξοικονόμηση πόρων που θα αποτελούν την κρατική χρηματοδότηση των ταμείων.
- Καταπολέμηση εισφοροδιαφυγής όχι μόνο μέσω επιθεωρήσεων εργασίας, αλλά συνολικά και στοχευμένα με κατάλληλη νομοθεσία.
- Ενιαίο μηχανογραφικό και λογιστικό σύστημα για όλα τα Ταμεία. Κυρώσεις στα διοικητικά συμβούλια σε περίπτωση μη παροχής στοιχείων και μη τήρησης οικονομικών καταστάσεων.
- Ενεργός διαχείριση των αποθεματικών.
- Επανεξέταση-έλεγχος συντάξεων αναπηρίας και αναθεώρηση κατηγοριών Βαρέων-ανθυγιεινών επαγγελμάτων.

Τα εργαλεία αυτά δύναται να χρησιμοποιηθούν μεμονωμένα ή σαν δέσμη μέτρων και ο βαθμός που επηρεάζουν το σύστημα εξαρτάται από το πώς θα χρησιμοποιηθεί το καθένα ή ο τρόπος που θα συνδυαστεί με κάποιο/α άλλο/α. Οι τρόποι επιλογής και εφαρμογής τους αποτελούν τη βάση ενός ειλικρινούς και συνεχούς κοινωνικού διαλόγου.²⁶

4.7. Γενικές Προτάσεις

Οι προκλήσεις του ασφαλιστικού είναι δυνατό ν' αντιμετωπισθούν χωρίς ν' αμφισβητηθεί το επίπεδο των συντάξεων που είναι αναγκαίο για να εξασφαλιστεί τόσο ένα ελάχιστο επίπεδο σύνταξης για όλους όσο και διατήρηση του επιπέδου διαβίωσης των συνταξιούχων. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να σχεδιαστούν και να

υλοποιηθούν οι κατάλληλες πολιτικές για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας καθώς και των εφεδρειών που υπάρχουν στην ελληνική οικονομία και κοινωνία.

Η όποια προσπάθεια αντιμετώπισης των προβλημάτων του μέλλοντος, πρέπει να εντάσσεται σε μια ολοκληρωμένη στρατηγική που θα ενισχύσει αρχές και θα προωθεί στόχους όπως:

- Την επάρκεια του συστήματος, δηλαδή την εξασφάλιση κατώτερων συντάξεων πάνω από τα όρια της φτώχειας. Αυτό σημαίνει επίσης την εξασφάλιση επαρκούς ποσοστού αναπλήρωσης του εισοδήματος ώστε οι συνταξιούχοι να μπορούν να έχουν επίπεδο διαβίωσης πολύ κοντά σ_ αυτό που είχαν κατά τη διάρκεια της εργασίας τους.
- Την εμπέδωση της εμπιστοσύνης ότι οι μελλοντικές υποσχέσεις για συντάξεις θα ικανοποιηθούν με βεβαιότητα. Αυτό σημαίνει ότι οι πόροι για τη χρηματοδότηση των συντάξεων πρέπει να είναι θεσμοθετημένα εξασφαλισμένοι.
- Τη διόρθωση των εσωτερικών αδυναμιών του συστήματος ώστε όμοιες περιπτώσεις ν' αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο. Αυτό σημαίνει θέσπιση ενιαίων κανόνων και εξάλειψη της πολυδιάσπασης των Ταμείων.

Συγκεκριμένα:

- Το κύριο στοιχείο που εξασφαλίζει την επάρκεια χρηματοδότησης του συστήματος είναι η ανάπτυξη. Επομένως βασικός στόχος παραμένει η διατήρηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης.
- Το δεύτερο αλλά εξίσου σημαντικό στοιχείο είναι η αύξηση της απασχόλησης. Η πολιτική των εκάστοτε κυβερνήσεων οδήγησε στην αύξηση του ποσοστού απασχόλησης του ενεργού πληθυσμού από το 56% το 1994 στο 60% περίπου το 2003. Η συνέχιση αυτής της πολιτικής θα μπορούσε να οδηγήσει σε αύξηση των απασχολουμένων στην οικονομία και επομένως στη βελτίωση της σχέσης εργαζομένων προς συνταξιούχους.
- Το τρίτο στοιχείο είναι η νομιμοποίηση και η ομαλή ένταξη των οικονομικών μεταναστών στην οικονομική διαδικασία.

- Ένα τέταρτο στοιχείο είναι η δυνατότητα διεύρυνσης των πόρων με τους οποίους χρηματοδοτείται η κοινωνική ασφάλιση και ειδικότερα οι συντάξεις.

Ειδικότερα αυτοί μπορούν να εξασφαλιστούν με:

- ✓ Διεύρυνση της φορολογικής βάσης σε μορφές πλούτου και μεγάλων εισοδημάτων που σήμερα απαλλάσσονται από τη φορολογία ή υποφορολογούνται.
- ✓ Δέσμευση μέρους της δημόσιας περιουσίας και των προσόδων αυτής υπέρ της κοινωνικής ασφάλισης με στόχο την ενίσχυση του αποθεματικού κεφαλαίου. Για παράδειγμα τμήμα της περιουσίας του ΟΛΠ θα μπορούσε να δεσμευτεί υπέρ του ασφαλιστικού συστήματος, υπό την αίρεση ότι δεν μπορεί να πωληθεί. Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, με τη σειρά του, θα απολάμβανε τις αποδόσεις που του αναλογούν.
- ✓ Διεύρυνση της δυνατότητας εφαρμογής του λεγόμενου Meidner-Plan. Σύμφωνα με αυτό, όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις(π.χ. πάνω από 50 εργαζόμενοι) μετοχοποιούν ετησίως ένα μικρό μέρος των κερδών τους και οι μετοχές αυτές διακρατούνται από τα ασφαλιστικά ταμεία. Με τον τρόπο αυτό τα ταμεία αποκτούν μια ιδιοκτησιακή-περιουσιακή βάση διάχυτη σε ολόκληρη την οικονομία και αφετέρου έχουν τα έσοδα από τα μερίσματα.⁷

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εκατοντάδες χιλιάδες νοικοκυριά είναι ανασφάλιστα σήμερα και ακόμη περισσότερα ατελώς ασφαλισμένα.

Μπορούν να αποτελέσουν ένα στόχο ευρύτατο -και οικονομικά και κοινωνικά δικαιωμένο- για όλη την ασφαλιστική μας αγορά, αν υπάρξει ένα ελκυστικό και φθηνό ασφαλιστήριο, η αναγκαία συλλογική διαφημιστική υποστήριξη, η κατάλληλη οργάνωση της πώλησης και βέβαια η πίστη στην επιτυχία. Κάτι τέτοιες δυνατότητες (γιατί υπάρχουν και άλλες) αποτελούν πολύτιμα αποθέματα ανάπτυξης της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς, που η ύπαρξη τους μας κάνει αισιόδοξους για το μέλλον της.

Το μέλλον μιας ευρωπαϊκής ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς ανήκει μόνο στους μορφωμένους και έμπειρους ασφαλιστές. Η πείρα βέβαια δεν διδάσκεται. Πρέπει ν' αποκτηθεί. Όμως, η σύγχρονη ασφαλιστική επιστήμη, θεωρητική και πρακτική, χρειάζεται γερά, πολύ γερά θεμέλια. Υπάρχει λοιπόν τρόπος, οι ασφάλειες ζωής να μην παραμείνουν ένας απλός παρατηρητής στον τομέα των συντάξεων.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες οι ασφαλιστικές εταιρείες πετυχαίνουν τον μισό ή και πλέον κύκλο εργασιών τους από ασφάλισεις συντάξεων, σ' αντίθεση με την Ελλάδα, όπου ο κλάδος αυτός βρίσκεται σε νηπιακή μορφή.

Χρειάζονται λοιπόν μέτρα θαρραλέα και ρηξικέλευθα. Πρέπει να ληφθούν γρήγορα, γιατί κάθε καθυστέρηση υποθηκεύει το μέλλον των εργαζόμενων και αυριανών συνταξιούχων. Πρέπει να είναι μακροπρόθεσμα και αυστηρά, γιατί χρειάζονται πολλά χρόνια για να φανούν τα αποτελέσματα και για να εξυγιανθεί μια νοσηρή κατάσταση.

Η ασφαλιστική αγορά είναι έτοιμη και πρόθυμη να παίξει έναν πολύ πιο ενεργό ρόλο στον τομέα των συντάξεων και να εξασφαλίσει στους συνταξιούχους μια πιο άνετη κι αξιοπρεπή διαβίωση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ρομπόλης, Σ., Ρωμανιάς, Γ. & Μαργιός, Β. *Αναλογιστική Μελέτη του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα*, Δέσμη Προτάσεων, Εκδ. ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα 2001
2. Αναλυτής, Ν. Πόρισμα της επιτροπής Σοφών για την αναμόρφωση του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων, (2006)
3. Μηνακάκης, Β. *Κοινωνική ασφάλιση*, Εκδ. ΚΨΜ, 2008
4. Λαμπριτζή, Ε., Ροδοπούλου, Μ. & Κυριακούλιας, Π. (2005). *Νομικό πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων και του ασφαλιστικού-συνταξιοδοτικού συστήματος στην Ελλάδα*.
5. Δούκας, Γ. (2008). Σχέδιο νόμου. Διοικητική και οργανωτική μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.
6. Αναγνώστου-Δεδούλη, Α. Η προσαρμογή του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος στις δημογραφικές και κοινωνικές αλλαγές (2008)
7. Δραγασάκης, Γ. Η αφαίμαξη των ταμείων: το ιστορικό μιας διαχρονικής και καθόλου αθώας απάτης, Ενθέματα της Αυγής
8. Πέτρουλας, Π., Ρομπόλης, Σ., Ξυδέας, Ε. & Χλέτσος, Μ., Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα: Η περίπτωση του ΙΚΑ, Εκδ. ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα 1994
9. Ρομπόλης, Σ. (2007). Κοινωνική ασφάλιση. Η διαρκής κρίση και οι προοπτικές.
10. Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος, *Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα*, εκδ. ΓΣΕΕ, Αθήνα, 2002
11. Ρουπανιώτης, Χ., *Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1990
12. Κουτρουμάνης, Γ. (2008) Τα προβλήματα και οι αιτίες του ασφαλιστικού. Οι εναλλακτικές προτάσεις για τις λύσεις
13. Στεργίου, Α., *Αυτοαπασχολούμενος και μισθωτός στην κοινωνική ασφάλιση, Για μια τυπολογική προσέγγιση της εξαρτημένης εργασίας στο εργατικό δίκαιο και την κοινωνική ασφάλιση*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2005

14. Ρομπόλης, Σ., Ρωμανιάς, Γ., Μαργιός, Β. & Χατζηβασιλόγλου, Ι., *Αναλογιστική μελέτη ΙΚΑ-ΕΤΑΜ*, Εκδ. ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα 2007
15. Π. ΚΙΟΧΟΣ: Εισαγωγή στη Ασφαλιστική Επιστήμη, εκδόσεις Interbooks (2004).
16. ICAP, Μελέτη Ασφαλιστικού Κλάδου, 2004
17. Μωυσίδης, Β., *Κοινωνική ασφάλιση Γενετικές αρχές-Βασικοί κανόνες Νομοθεσία Νομολογία ΣτΕ και Διοικητικών Δικαστηρίων*, Εκδ. Σάκκουλας, 2004
18. Κρεμάλης, Κ., *Ρήτρες κοινωνικής ασφάλισης σε συλλογικές συμβάσεις εργασίας και κοινωνικός διάλογος*, Εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα, 1996
19. ΙΟΒΕ, Κλαδική μελέτη, Η αγορά της ιδιωτικής ασφάλισης στην Ελλάδα, 2004
20. Plamondon, P., Cichon, M. et al: *Actuarial Practice in Social Security*, ILO, GENEVA 2003
21. Έκθεση του ΟΟΣΑ (2005) Οι συντάξεις με μια ματιά: Οι δημόσιες πολιτικές στις χώρες του ΟΟΣΑ
22. Υφαντόπουλος, Ι. (2002). Το Κράτος Πρόνοιας και η συνταξιοδοτική πολιτική στην Ελλάδα στις χώρες του ΟΟΣΑ και της ΕΟΚ, ΕΚΚΕ.
23. Φλωρίδης, Γ et al. Το συνταξιοδοτικό στην Ελλάδα: Παρόν και μέλλον. Ομιλία στην εκδήλωση του Ελληνοαμερικανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου και της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιρειών.
24. Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών. Ομιλία Υπουργού κ. Ν. Χριστοδουλάκη στη Γενική Συνέλευση της ΕΑΕΕ Ιδιωτική Ασφάλιση, Μοχλός Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης, Αθήνα (2002)
25. Σιούφας et al (2007) Ομιλία σε Κοινοβουλευτική Ομάδα
26. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*, Ετήσια έκθεση 2008, εκδ. ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα, 2008